



รายงานการวิจัย

ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ของมันพื้นเมืองสกุลแย้ม
(*Dioscorea* sp.) ในจังหวัดเพชรบูรณ์

Diversity and Utilization of Yam (*Dioscorea* sp.)
at Phetchabun Province

ศิวดล แจ่มจรัส และคณะ
สาขาวิชาเกษตรศาสตร์
คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2560

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ของมันพื้นเมืองสกุลแย้ม
(*Dioscorea* sp.) ในจังหวัดเพชรบูรณ์

Diversity and Utilization of Yam (*Dioscorea* sp.)
at Phetchabun Province

ศิวดล แจ่มจำรัส

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์

คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

นุชจรี ทัดเศษ

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์

คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

ทุนอุดหนุนโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
งบประมาณแผ่นดิน ประเภทสร้าง สะสมองค์ความรู้ที่มีศักยภาพ
ประจำปีงบประมาณ 2560

ชื่องานวิจัย	ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ของมันพื้นเมืองสกุลแย้ม (<i>Dioscorea</i> sp.) ในจังหวัดเพชรบูรณ์ Diversity and Utilization of Yam (<i>Dioscorea</i> sp.) at Phetchabun Province
ผู้วิจัย	ศิวดล แจ่มจำรัส
ผู้ร่วมวิจัย	ดร. นุชจรี ทัดเศษ
สาขาวิชา	เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปีเสร็จวิจัย 2561

บทคัดย่อ

การสำรวจมันพื้นเมืองสกุลแย้มจังหวัดเพชรบูรณ์ ในพื้นที่ 5 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมือง อำเภอเขาค้อ อำเภอหนองไผ่ อำเภอหล่มสัก และอำเภอวิเชียรบุรี พบว่ามันพื้นเมืองสกุลแย้ม จังหวัดเพชรบูรณ์ในพื้นที่สำรวจทั้งหมดมีพันธุ์มันพื้นเมืองสกุลแย้มทั้งหมด 7 ชนิด ได้แก่ มันเห็บ มันห่าฮิไม้ มันข้าวกำ มันพั่วว มันเลือด มันมือเสือ และมันตีนหมู ในขณะที่พื้นที่อำเภอเมืองมีการปลูก มันพื้นเมืองสกุลแย้มจำนวน 9 ครัวเรือน จากทั้งหมด 170 ครัวเรือนในพื้นที่ทำการสำรวจ คิดเป็น ร้อยละ 5.29 อำเภอเขาค้อ การปลูกมันพื้นเมืองสกุลแย้มจำนวน 5 ครัวเรือน จากทั้งหมด 50 ครัวเรือนในพื้นที่ทำการสำรวจ คิดเป็นร้อยละ 9.80 อำเภอหนองไผ่ การปลูกมันพื้นเมืองสกุล แย้มจำนวน 7 ครัวเรือน จากทั้งหมด 500 ครัวเรือนในพื้นที่ทำการสำรวจ คิดเป็นร้อยละ 1.40 อำเภอหล่มสัก การปลูกมันพื้นเมืองสกุลแย้มจำนวน 5 ครัวเรือน จากทั้งหมด 83 ครัวเรือนในพื้นที่ ที่ทำการสำรวจ คิดเป็นร้อยละ 6.02 อำเภอวิเชียรบุรี มีการปลูกมันพื้นเมืองสกุลแย้มจำนวน 5 ครัวเรือน จากทั้งหมด 150 ครัวเรือนในพื้นที่ทำการสำรวจ คิดเป็นร้อยละ 3.33 ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความหลากหลาย, การสำรวจ, มันพื้นเมือง

Research Title Diversity and Utilization of Yam (*Dioscorea* sp.) at Phetchabun Province

Researcher Mr. Siwadon Chaemchamrat

Co-researcher Dr. Nootjaree Tudses

Department Agriculture

Phetchabun Rajabhat University Year 2018

Abstract

Yam(*Dioscoreasp.*) in Phetchabun local currency the fifth district, Muang, Khao Kho NpngPhai, Lom Sak and WichianBuriwere survey. The results showed that Yam(*Dioscoreasp.*) in Phetchabun gave 7 species such as *D.bulbifera*, *D.pentaphylla*, *D.alata*(purple yam), *D.alata*(greater yam), *D.alata*(purple yam) and *D. esculenta*. While, Muanghas grown to Yam local currency amounted of 9 households from all 170 households in the surveyed area, 5.29 percent. Khao Kho has grown to Yam local currency amounted to 5 households from all 50 households in the surveyed area, 9.80 percent. NongPhaihas grown to Yam local currency amounted of 7 households surveyed 500 households in the area, representing 1.40 percent. Lom sakhas grown to Yam local currency amounted of 5 households of 83 surveyed households in the area, 6.02 percent. WichianBurihas grown to Yam local currency amounted of 5 households of 150 households in the area account for 3.33 percent of all survey, respectively.

Keywords :diversity, surveyed, yam

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับคำแนะนำต่างๆ จากคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และความร่วมมือช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลหลายฝ่าย ที่สละเวลาให้คำแนะนำ คำปรึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ให้ความกรุณาให้คำปรึกษา แนะนำให้แก่ผู้วิจัย และขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่ได้สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2560 ประเภทสร้างเสริมองค์ความรู้ที่มีศักยภาพ (PCRU_2560_N001) มา ณ ที่นี้ด้วย

ศิวดล แจ่มจำรัส

กุมภาพันธ์ 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูป.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	2
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	3
2.1 มัณฑนศิลป์.....	3
2.2 ถิ่นกำเนิดและการกระจายพันธุ์.....	3
2.3 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์.....	3
2.4 การเจริญเติบโตและพัฒนาการ.....	4
2.5 สภาพนิเวศวิทยา.....	4
2.6 การขยายพันธุ์.....	5
2.7 การดูแลรักษา.....	5
2.8 โรคและแมลงศัตรูพืช.....	5
2.9 การเก็บเกี่ยว.....	5
2.10 การใช้ประโยชน์มัณฑนศิลป์.....	6
2.11 คุณสมบัติ.....	6
2.12 การปรับปรุงพันธุ์.....	6
2.13 แนวทางในอนาคต.....	7
2.14 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	11
3.1 อุปกรณ์.....	11
3.2 วิธีการทดลอง.....	11
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	12
3.4 สถานที่ดำเนินงาน.....	12
3.5 ระยะเวลาดำเนินงาน.....	12
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	13
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	64
5.1 สรุปผล.....	64
5.2 อภิปรายผล.....	64
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	65
บรรณานุกรม.....	66
ภาคผนวก.....	68
ประวัติคณะผู้วิจัย.....	70

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 จำนวนครัวเรือนและร้อยละที่พบชนิดมันห่าฮี้ในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	60
4.2 จำนวนครัวเรือนและชนิดมันเห็บที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	60
4.3 จำนวนครัวเรือนและชนิดมันข้าวกร่ำที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	61
4.4 จำนวนครัวเรือนและชนิดมันพร้าวที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	61
4.5 จำนวนครัวเรือนและชนิดมันเลือดที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	62
4.6 จำนวนครัวเรือนและชนิดมันมือเสือที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	62
4.7 จำนวนครัวเรือนและชนิดมันตีนหมีที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์.....	63

สารบัญรูป

รูป	หน้า
4.1 แสดงลักษณะลำต้นการเลื้อยของมันพร้าวและหัวของมันพร้าว.....	14
4.2 แสดงลักษณะลำต้นการเลื้อยของมันมือเสือและหัวของมันมือเสือ.....	16
4.3 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันเห็บ.....	18
4.4 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันตีนหมี.....	19
4.5 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันตีนหมี.....	21
4.6 แสดงลักษณะลำต้นและหัวมันห่าอีไม้.....	23
4.7 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันตีนหมี.....	24
4.8 แสดงลักษณะลำต้นหัวของมันข้าวก่า.....	26
4.9 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันข้าวก่า.....	28
4.10 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันห่าอีไม้.....	29
4.11 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันห่าอีไม้.....	31
4.12 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันห่าอีไม้.....	32
4.13 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันห่าอีไม้.....	34
4.14 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันห่าอีไม้.....	35
4.15 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันมือเสือ.....	37
4.16 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันมือเสือ.....	38
4.17 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันห่าอีไม้.....	39
4.18 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันมือเสือ.....	41
4.19 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันห่าอีไม้.....	42
4.20 แสดงลักษณะลำต้นการเลื้อยและผลของมันห่าอีไม้.....	44
4.21 แสดงลักษณะลำต้นการเลื้อยและผลของมันห่าอีไม้.....	45
4.22 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันห่าอีไม้.....	47
4.23 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันห่าอีไม้.....	48
4.24 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันมือเสือ.....	49

สารบัญรูป (ต่อ)

รูป	หน้า
4.25 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันมือเสือ.....	51
4.26 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันข้าวก่ำ.....	52
4.27 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันข้าวก่ำ.....	53
4.28 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันพร้าว.....	55
4.29 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันเลียด	56
4.30 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของทำฮี้ไม้.....	57
4.31 แสดงลักษณะลำต้นและหัวของมันทำฮี้ไม้.....	59

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มันพื้นเมืองสกุลแย้ม (*Dioscorea* sp.) จัดเป็นพืชไม้เถาเลื้อยล้มลุกอยู่ในกลุ่มของพืชหัวใต้ดินในวงศ์ Dioscoreaceae พบประมาณ 600 ชนิด กระจายอยู่ทั่วโลกโดยเฉพาะในทวีปแอฟริกา เอเชีย ตอนกลางและตอนใต้ของทวีปอเมริกา สำหรับประเทศไทยพบเพียง 62 ชนิด ลักษณะเด่นของพืชสกุลนี้ คือ สามารถขยายพันธุ์ได้ง่าย ปลูกได้ดีในพื้นที่ป่าเบญจพรรณและพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ สามารถปลูกรวมกับพืชชนิดอื่นๆ ได้เพื่อเป็นหลักเลื้อย นอกจากนี้การดูแลรักษาง่าย มีโรคและแมลงรบกวนน้อย เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วสามารถเก็บไว้ได้นานถึง 4-6 เดือน และคุณค่าทางอาหารเปลี่ยนแปลงน้อยในสภาวะอุณหภูมิปกติ โดยส่วนใหญ่แล้วหัวมันพื้นเมืองจะมีสารอาหารกลุ่มของคาร์โบไฮเดรตหรือพวกโพลีแซคคาไรด์เป็นองค์ประกอบหลัก จึงนิยมนำมาเป็นแหล่งอาหารเนื่องจากมีรสชาติดี สามารถนำมาใช้หุงต้ม เพื่อประกอบเป็นอาหาร จุดเด่นอีกประการหนึ่ง คือ คุณสมบัติด้านเภสัชวิทยา ซึ่งถูกนำมาใช้ในการแพทย์แต่ปัจจุบันมันพื้นเมืองถูกนำมาใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ น้อย จึงส่งผลให้เกิดการสูญพันธุ์ไป เนื่องจากการแผ้วถางและการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร ที่ผ่านมามีการศึกษาความหลากหลายทางพันธุพืชหลายชนิด ได้แก่ ความหลากหลายกรรมของข้าวไร่พื้นเมืองในจังหวัดกาญจนบุรี (ธนพล ขจรผล และคณะ, 2555) ความหลากหลายของพืชสมุนไพรสำหรับรักษาอาการไข้จากอุทยานแห่งชาติเขานวมเบญจก จังหวัดกระบี่ (ปฐมา จันทพลงและคณะ, 2555) ความหลากหลายของพืชสมุนไพรในสวนป่าสมุนไพรเขาหินซ้อน (พงษ์ศักดิ์ พลเสนา, 2547) ความหลากหลายของพรรณพืชในพื้นที่ชุ่มน้ำอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย (เพชรรัตน์ เวฬุคามกุล และละออ อัมพรพรวดี, 2556) ความหลากหลายของไม้ป่ากินได้ในพื้นที่หุบเขาลำพญากรณีศึกษาพืชใบเลี้ยงคู่ (มูฮำหมัดตายุดิน บาสะคีรี และฉันทนา รุ่งพิทักษ์ไชย, 2554) ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์พืชสกุลหอมช้าง (วินัย สมประสงค์ และคณะ, 2554) ความหลากหลายของสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เขาพระตำบลดอนนางขาว จังหวัดสุพรรณบุรี (สุชาติ สีนวรัตน์ และณัฐบดี วิริยวัฒน์, 2557) การสำรวจและอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรในเขตจังหวัดนครราชสีมา (องอาจ หาญชาญเลิศ และคณะ, 2537) และ การสำรวจพืชสมุนไพรที่ใช้เพื่อบำรุงกำลังจากป่าชุมชนบ้านทุ่งสูงอำเภอลำลูก จังหวัดกระบี่ (อรทัย เนียมสุวรรณและคณะ, 2555) เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อตระหนักถึงความสำคัญและเป็นแนวทางในการนำมันพื้นเมืองสกุลแย้มมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นทั้งในเชิงอุตสาหกรรมและการอนุรักษ์พันธุ์พืชจึงนำไปสู่การสำรวจความหลากหลายของสายพันธุ์มันพื้นเมืองสกุลแย้ม (*Dioscorea* sp.) ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางสำหรับการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชและงานวิจัยอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหลากหลายของสายพันธุ์มันพื้นเมืองสกุลแย้มในพื้นที่ในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์และวิธีการขยายพันธุ์มันพื้นเมืองสกุลแย้มที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อใช้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษามันพื้นเมืองชนิดอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาความหลากหลายและการใช้ประโยชน์จากมันสกุลแย้มในจังหวัดเพชรบูรณ์พื้นที่ชุมชนจำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอเขาค้อ อำเภอหนองไผ่ อำเภอหล่มสักและอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอละ 1 ตำบล และตำบลละ 1 หมู่บ้าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

มันพื้นเมือง หมายถึง มันกินหัวใต้ดิน เช่น มันเห็บ มันข้าวกำ มันพร้าว มันเลือด มันมือเสือ มันตีนหมี เป็นต้น จัดอยู่ในวงศ์ *Dioscoreaceae* ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมปลูกตามครัวเรือนและพื้นที่ทำกิน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มันพื้นเมืองสกุลแย้ม

มันพื้นเมืองสกุลแย้ม (*Dioscorea* sp.) จัดเป็นพืชไม้เถาเลื้อยล้มลุกอยู่ในกลุ่มของพืชหัวใต้ดินในวงศ์ Dioscoreaceae พบประมาณ 600 ชนิด กระจายอยู่ทั่วโลกโดยเฉพาะในทวีปแอฟริกา เอเชีย ตอนกลางและตอนใต้ของทวีปอเมริกา สำหรับประเทศไทยพบเพียง 62 ชนิด ลักษณะเด่นของพืชสกุลนี้ คือ สามารถขยายพันธุ์ได้ง่ายปลูกได้ดีในพื้นที่ป่าเบญจพรรณและพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

ชื่อสามัญ yam

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dioscorea* sp.

ชื่อพื้นเมือง อังกฤษ เรียกว่า yam ฝรั่งเศส เรียกว่า igname อินโดนีเซีย เรียกว่า uwi (ชาว), ไร (ซุนดา) มาเลเซีย เรียกว่า ubi. ปาปัวนิวกินี เรียกว่า yam. ฟิลิปปินส์ เรียกว่า yamubi. ลาว เรียกว่า man ไทย เรียกว่า

วงศ์ Dioscoreaceae

ถิ่นกำเนิดและการกระจายพันธุ์

ถิ่นกำเนิดในตะวันออกไกล มีการกระจายพันธุ์สู่พื้นที่ในแถบโลกเก่าและโลกใหม่ในยุคต้น หลังจากนั้นมีการวิวัฒนาการเฉพาะในแต่ละชนิดโดยไม่เกี่ยวข้องกัน มีเพียงชนิดที่ขึ้นอยู่และพบทั่วไปตามธรรมชาติในแอฟริกาและเอเชีย พรรณไม้ในสกุล *Dioscorea* เท่าที่มีรายงานมีอยู่ 600 ชนิด ในเขตร้อนและกึ่งร้อน การปลูกหรือเก็บรวบรวมหัวจากต้นที่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ประมาณ 60 ชนิดมีอยู่ประมาณ 60 ชนิด ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีประมาณ 20 ชนิดที่มีหัวหรือหัวย่อยที่รับประทานได้

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ (สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2554)

ลำต้นเป็นไม้เลื้อย เป็นพืชล้มลุกอายุสั้น มีเหง้าใต้ดิน หรือ ลำต้นใต้ดิน มีลักษณะส่วนหัวคงอยู่ได้นานและมีการสะสมของกลินินหรือมีหัวเกิดขึ้นใหม่ทุกๆ ปี ลำต้นมีหนามในบางครั้งลำต้นเลื้อย

พันธุ์ยาว (2-40 เมตร) เหนียว มีลักษณะตามยาว ทิศทางของการเลื้อยพันไปทางขวา ตามเข็มนาฬิกา หรือไปทางซ้าย ทวนเข็มนาฬิกา เป็นลักษณะประจำของแต่ละชนิดและในแต่ละกลุ่มในสกุล

ใบตามปกติเรียงสลับใบเดี่ยวรูปหัวใจ ปลายใบแหลมชี้ลงด้านล่าง เส้นใบแบบนิ้วมือ หรือใบประกอบมีใบย่อย 3-5 ใบ ออกจากจุดเดียวกันปลายก้านใบแบบขนนก ปลายและโคนก้านใบโป่งพอง มีตามซอกใบมากกว่า 1 ตา เรียงตัวในแนวตั้งกับตาที่มีอายุน้อยที่สุดและอยู่ต่ำที่สุด ในบางครั้งมีการพัฒนาไปเป็นห้วยย่อยสะสมอาหาร

ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น ดอกแบบช่อกระจุกหรือคล้ายช่อเชิงลด ดอกเพศผู้มีขนาดเล็ก สีเขียว บานออกเพียงเล็กน้อย กลีบดอกมี 2 วง แต่ละวงมี 3 กลีบ เกสรเพศผู้ 6 อัน ทุกอันมีลักษณะสมบูรณ์ หรือฝ่อ 3 อัน ดอกเพศเมียมีจำนวนน้อยกว่าดอกเพศผู้มากและกลีบดอกมีเนื้อหนากว่า ดอกบานออก กว้าง รั้งไข่มี 3 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียรูปทรงกระบอก ปลายยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน

ผลเป็นแคปซูลแห้งแตก มีปีก 3 อัน หรือมีลักษณะเป็นเหลี่ยมชัดเจน ยาว 1-3 เซนติเมตร เมล็ดแบนมีลักษณะเป็นปีกบางส่วนหรือตลอดแนวขอบของเมล็ด

การเจริญเติบโตและการพัฒนาการ

วงจรการเจริญเติบโตของมัน นับจากปลูกไปจนถึงการเก็บเกี่ยวเป็นเวลา 7-9 เดือน สามารถแบ่งออกได้ 4 ระยะ คือ ระยะแรกมีการเกิดรากและเถาโดยอาศัยอาหารสำรองที่มีอยู่ในหัว ระยะที่สองเป็นการพัฒนาการของใบ ระยะที่สามเป็นการเพิ่มขึ้นของขนาดของหัวซึ่งจะไปสิ้นสุดในปลายฤดูปลูก ในระยะนี้มีการพัฒนาของผล ในระยะที่สี่ยอดเถาและแห้งตาย หัวเข้าสู่ระยะพักตัวนาน 2-3 เดือน ระยะเวลาที่แน่นอนในแต่ละระยะขึ้นอยู่กับชนิดการเกิดย่อยเริ่มขึ้นเมื่อต้นมีอายุในระดับหนึ่ง ห้วยย่อยเกิดตามซอกใบเกิดใหม่ และเกิดก่อนแก่และร่วงหล่นจากต้นพร้อมกับการเกิดหัวใหม่ใกล้ส่วนยอด ห้วยย่อยเกิดมาจากตาที่อยู่ตามซอกใบ

สภาพนิเวศวิทยา

มันพื้นเมืองส่วนใหญ่เป็นพืชในเขตร้อน ไม่ทนทานต่อสภาพอากาศหนาวเย็นจนน้ำค้างแข็ง ปริมาณฝนที่ต้องการไม่ต่ำกว่า 1.50 มิลลิเมตรต่อปี มีการกระจายของฝนดีตลอดฤดูปลูก ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกในพื้นที่ที่มีความแห้งแล้งยาวนาน 3-4 เดือน แม้ว่าต้นจะทนทานต่อสภาพแห้งแล้ง มีฝนตกน้อยแต่จะให้ผลผลิตหัวต่ำ และไม่ทนต่อสภาพน้ำท่วมขัง

การขยายพันธุ์

การขยายพันธุ์มันพื้นเมืองนำหัวอากาศ ที่มีความสมบูรณ์ไปแช่น้ำประมาณ 15 นาที หลังจากนั้นนำหัวมันไปแช่ในสารป้องกันและกำจัดแมลง เชื้อราและฮอร์โมนเร่งรากนานประมาณ 5 นาที นำไปชำลงในถุงดำขนาด 3x7 นิ้ว วัสดุที่ใช้ชำหัวมัน ขี้เถ้าแกลบ:ดินร่วน:ทรายหยาบ สัดส่วน 1:1:1 นำไปจัดเรียงในโรงเรือนที่มีตาข่ายพรางแสงประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ รดน้ำเช้าหรือเย็นเพียงวันละ 1 ครั้ง หลังจากชำหัวมันระยะเวลา 45 วัน จะสังเกตมีการแตกยอดนำไปปลูกลงแปลงได้ ในพื้นที่ 1 ไร่ จะปลูกมันพื้นเมืองได้ประมาณ 2,000 ต้น โดยใช้ระยะปลูกระหว่างต้นเฉลี่ย 75 เซนติเมตรและระยะระหว่างแถว 1 เมตร นำต้นกล้างปลูกลงและกลบดินให้แน่นหลังจากนั้นให้น้ำให้สม่ำเสมอขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ผ่านศูนย์กลางลำเฉลี่ย 0.5-1 นิ้ว และไม้ไผ่มีความยาวเฉลี่ย 2-2.5 เมตร เสียบปลายไม้ให้แหลมและปักลงไปข้างต้นมันพื้นบ้านให้ห่างจากต้นมันประมาณ 10-15 เซนติเมตร เพื่อให้ต้นมันเลื้อยขึ้นไป

การดูแลรักษา

มีการทำค้างในทันทีหลังออกทำการกำจัดวัชพืชตลอดฤดูปลูก มีการใส่ปุ๋ยและสารเคมีกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชน้อยมาก ตามปกติมีการปลูกมันเป็นพืชชนิดแรกในการปลูกพืชหมุนเวียน หลังจากปล่อยแปลงทิ้งไว้

โรคและแมลงศัตรูพืช

ในแปลงปลูกมีแทบทุกชนิดมีปัญหาโรคใบจุดเกิดจากเชื้อรามันพื้นเมืองสายพันธุ์ *D. bulbifera* มีความทนทานปานกลางต่อไส้เดือนฝอย (*Scutello nempbradys*)

การเก็บเกี่ยว

มีรายงานใน *D. bulbifera* หัวย่อยที่เกิดก่อน แต่ในขณะที่มีหัวใหม่เกิดขึ้นในส่วนปลายยอด จึงต้องทำการเก็บหลายครั้ง ทำการเก็บเกี่ยว 9-24 เดือน หลังปลูกเมื่อทั้งต้นแสดงอาการเหี่ยว ในมันชนิดอื่นๆ มีการเก็บเกี่ยวหัวมันจากแปลงปลูกและจากต้นที่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติโดยใช้แรงงานชุด ในบางต้นอาจปล่อยให้มีการเจริญเติบโตนาน 2-3 ปี ก่อนเก็บเกี่ยวมีความยากลำบาก เนื่องจากมีหนามในส่วนโคนต้นและหัวอยู่ลึก

การใช้ประโยชน์มันพื้นเมืองสกุลแยม

มีการเก็บหัวจากต้นที่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติหรือในแปลงปลูกเป็นอาหารที่ให้คาร์โบไฮเดรตในหลายประเทศในเขตร้อน ช่วยรักษาสุขภาพฮอร์โมนเอสโตรเจน ที่เป็นฮอร์โมนสำคัญของเพศหญิง นอกจากนั้นมันพื้นบ้านหรือมันพื้นเมืองสกุลแยม ของชาวตะวันตกก็มีแคลเซียม แมกนีเซียม โปรแตสเซียม วิตามิน และกรดโฟลิกสูง จะช่วยปรับความสมดุลของฮอร์โมนเอสโตรเจนของผู้หญิงและล้างพิษในร่างกาย ในต่างประเทศจึงนำมันสกุลแยมไปทำอาหารเสริมสุขภาพหรือผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางหลายชนิด

สำหรับมันพื้นเมืองในประเทศไทย ก็จะมีออกมาจำหน่ายในตลาดท้องถิ่นในชนบทเป็นส่วนใหญ่เพราะยังหาได้ในเขตป่าอุดมสมบูรณ์ในช่วงฤดูแล้งของทุกปี คือ ธันวาคม-เมษายน

คุณสมบัติ

องค์ประกอบของส่วนที่รับประทานได้ของหัวหนัก 100 กรัม ประกอบด้วย น้ำ 65-75 กรัม โปรตีน 1-2.5 กรัม ไขมัน 0.05-2 กรัม คาร์โบไฮเดรต (ส่วนใหญ่เป็นแป้ง) 15-25 กรัม เส้นใย 0.5-1.5 กรัม และเถ้า 0.7-2 กรัม

กรดแอสคอร์บิก 8-10 มิลลิกรัม ส่วนเปลือกของหัวที่ปอกทิ้งประมาณ 5-15 เปอร์เซ็นต์ กรดแอสคอร์บิกยังคงอยู่หลังจากการปรุงอาหาร ดังนั้นในหัวมันมีวิตามินซีเป็นสารอาหารสำคัญ ในมันสายพันธุ์ป่าชนิดมีสารพิษจำพวกไดออกสโครีนและไดไฮโดรไดออกสโครีนซึ่งทำให้ระบบประสาทส่วนกลางเป็นอัมพาตไม่ขจัดออกไปก่อนที่จะนำมารับประทานในบางชนิดมีสารซาโปนิน 2-5 เปอร์เซ็นต์ สารสำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ไดออกสจีนิน

การปรับปรุงพันธุ์

การปรับปรุงพันธุ์ควรมีวัตถุประสงค์ในการเพิ่ม harvest index โดยมีการผสมน้ำหนักรวมของต้นเพิ่มขึ้น ในส่วนของหัวย่อยและหัว ลดรสมข สารพิษ หรือ ลดปริมาณสารที่ทำให้เกิดรสเผื่อน ส่วนใหญ่เป็นสารแอลคาลอยด์ ซาโปนินส์และฟีนอล ลดอายุเก็บเกี่ยวลด ปัญหาในการเก็บเกี่ยว (มีหนามน้อยและหัวไม่ลึก) ตลอดจนเพิ่มผลผลิตรวม ในการปรับปรุงพันธุ์เพื่อผลิตสารไดออกสจีนิน มีเป้าหมายในการเพิ่มปริมาณสารไดออกสจีนินในหัว เป็นต้น

แนวทางในอนาคต

การนำมันสกุลแยมมาใช้ประโยชน์เป็นอาหาร *D. bulbifera* *D. nummularia* และ *D. pentaphylla* จัดเป็นมันที่มีความสำคัญเป็นอันดับรองไม่สามารถเปรียบเทียบได้กับมัน *D. alata* และ *D. esculenta* ที่นิยมปลูกกันแพร่หลายรวมทั้งไม่สามารถเปรียบเทียบได้กับมันในแอฟริกา โดยเฉพาะ *D. rotundata* เมื่อพิจารณาในภาพรวมของโลก บทบาทหลักจึงคงอยู่ในส่วนที่เป็นอาหารสำรองยามขาดแคลนโดยมีวัตถุประสงค์หลักในการปลูกเพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือน ในการนำไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมควรมีการศึกษาเพิ่มเกี่ยวกับชนิดและคุณสมบัติพิเศษขององค์ประกอบที่มีอยู่ในหัวและหัวย่อยซึ่งอาจจะมีประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องอาจ หาญชาญเลิศ (2537) การสำรวจและอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรในเขตจังหวัดนครราชสีมา จากการสำรวจเก็บรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรในเขตจังหวัดนครราชสีมาสามารถสำรวจเก็บรวบรวมได้ 25 วงศ์ 40 ชนิด จำแนกเป็นไม้ต้น 23 ชนิด ไม้พุ่ม 14 ชนิด ไม้ล้มลุก 1 ชนิด ไม้เลื้อย 2 ชนิด และได้ทำการบันทึกลักษณะพืช แหล่งที่เก็บฤดูกาลที่ออกดอก และสรรพคุณรวมทั้งเก็บรวบรวมตัวอย่างที่มีชีวิตเพื่อนำไปปลูกในสวนรวบรวมพันธุ์สถานีวิจัยปากช่อง โดยเก็บรวบรวมพืชสมุนไพรในท้องถิ่น ซึ่งคาดว่าจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาทางด้านพฤกษศาสตร์ต่อไป

พงษ์ศักดิ์ พลเสนา (2547) ศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในสวนป่าสมุนไพรเขาหินซ้อน ได้ดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม 2546 ถึงเดือนกันยายน 2547 มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจรวบรวม และจำแนกชนิดของพืชสมุนไพรที่ปลูกและพบในสวน แล้วจัดทำบัญชีรายชื่อและจัดทำหนังสือ ซึ่งจะได้อธิบายที่เป็น ระบบและสะดวกต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ด้านต่างๆ จากการศึกษาพบพืชสมุนไพรทั้งสิ้น 870 ชนิด จาก 553 สกุล 154 วงศ์ วงศ์ที่พบมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ วงศ์ Leguminosae จำนวน 78 ชนิด วงศ์ Euphorbiaceae จำนวน 65 ชนิด และวงศ์ Labiatae จำนวน 35 ชนิด ตามลำดับ

มุฮัมมัดตายุดดิน บาฮะคีร์ และฉันทนา รุ่งพิทักษ์ไชย (2554) ความหลากหลายของไม้ป่ากินได้ในพื้นที่หุบเขาลำพญา กรณีศึกษาพืชใบเลี้ยงคู่ ผลการศึกษาพบไม้ป่ากินได้ที่เป็นพืชใบเลี้ยงคู่ทั้งหมดพบทั้งหมด 37 วงศ์ 52 สกุล 64 ชนิด วงศ์ที่พบมากที่สุดคือวงศ์ Anacardiaceae พบ 6 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Euphorbiaceae และ Mimosaceae พบวงศ์ละ 5 ชนิด กลุ่มพืชดังกล่าวแต่ละชนิดอาจพบว่ามีไม้ป่ากินได้เพียงบางส่วนหรือบางชนิดนำมากินได้ทั้งต้นไม้ป่ากินได้ส่วนใหญ่ที่พบเป็นไม้

ต้นขนาดใหญ่ รองลงมาเป็นไม้ต้นขนาดกลางและกลุ่มที่พบเพียง 1 ชนิดมีหลายกลุ่มคือ ไม้ล้มลุกกึ่งไม้เถา ไม้รอเลื้อยและไม้พุ่มขนาดกลางแนวทางการอนุรักษ์พบว่าควรมีการขยายพันธุ์พืชที่มีการนำมาใช้ประโยชน์มากนำมาปลูกตามบ้านเรือน สถานที่สาธารณะ สถานที่ราชการ รวมถึงการจัดจำหน่ายเพื่อลดการเข้าไปเก็บจากแหล่งกำเนิดและเป็นการเพิ่มรายได้ มีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่คนในชุมชน เป็นการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์

วินัย สมประสงค์ และคณะ (2554) ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ พืชสกุลห้อมช้าง การศึกษาพืชสกุลห้อมช้าง *Phlogacanthus* Nees วงศ์ เหงือกปลาหมอ (Acanthaceae) ในประเทศไทย มีรายงานในวารสาร Flora Malesiana Bulletin (1985) จำนวน 15 ชนิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม ทบพวน และจัดทำบัญชีพืชสกุลนี้เพื่อให้ได้ ข้อมูลสนับสนุนการศึกษาพรรณพฤกษชาติ ประเทศไทย และการใช้ประโยชน์ทางการเกษตรการศึกษาทางอนุกรมวิธานของพืชสกุลนี้สามารถจำแนกและระบุหน่วยอนุกรมวิธานได้ จำนวน 12 ชนิด และชนิดที่พบรายงานเป็นชนิดใหม่ของโลก 1 ชนิด พืชที่มีประโยชน์ ในสกุลนี้ 2 ชนิด คือ และ *P. curviflorus* และ *P. pulcherimus* ดอกเต็มรับประทานเป็นผัก และยอดสดเป็นผักเคียง ตามลำดับ การศึกษาข้อมูลในครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาทบทวนด้านอนุกรมวิธานของพืชสกุลห้อมช้างของประเทศไทยพร้อมกับการใช้ประโยชน์ เชิงอนุรักษ์ ด้านพืชอาหารและพืชสมุนไพรต่อไป

ธนพล ขจรผล และคณะ (2555) การศึกษาความหลากหลายทางพันธุกรรม ของข้าวไร่พื้นเมืองในจังหวัดกาญจนบุรี ข้าวไร่ พื้นเมือง (*Oryza sativa* L) เป็นเชื้อพันธุกรรมของข้าวที่สำคัญ และมีความหลากหลายทางพันธุกรรมสูงในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายทางพันธุกรรมของข้าวไร่ พื้นเมืองในจังหวัดกาญจนบุรี ศึกษาข้าวไร่ ทั้งหมด 50 สายพันธุ์ ประกอบด้วยข้าวไร่ มอญ 30 พันธุ์ กะเหรี่ยง 10 พันธุ์ และภาคเหนือ 10 สายพันธุ์ ใช้ลักษณะทางสัณฐานวิทยา 5 ลักษณะ ทำการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ (CRD) 3 ซ้ำ วิเคราะห์ องค์ประกอบหลัก (PCA) และทำการจัดกลุ่มประชากรด้วย UPGMA โดยใช้ ค่า dissimilarity ของ Euclidean distance coefficient ผลการทดลองพบว่า PCA สามารถอธิบายได้ 99.37 เปอร์เซ็นต์ จากความแปรปรวนทั้งหมด โดย PCA1 อธิบายได้ 95.37 เปอร์เซ็นต์และ PCA2 อธิบายได้ 3.93 เปอร์เซ็นต์ จากกราฟพบว่ากลุ่มพันธุ์ ภาคเหนือมีการกระจายตัวทางพันธุกรรมเป็นแบบเกาะกลุ่มและค่อนข้างไปด้านบนของกราฟ ส่วนข้าวของชาวเผ่ามอญมีการกระจายตัวส่วนใหญ่ รวมกับข้าวไร่ ของกะเหรี่ยงและบางส่วนของภาคเหนือ แต่มีเพียง 1 สายพันธุ์ ที่กระจายตัวแตกต่างออกไปคือ สายพันธุ์ นางฟ้า No.19 (NPR19) ส่วนผลการจัดกลุ่มด้วย UPGMA พบว่าสามารถแบ่งได้ 3 กลุ่มและมี 1 สายพันธุ์ ที่

แตกต่างออกมาคือ NPR19 จากการศึกษาครั้งนี้สามารถนำมาใช้ในการคัดเลือกข้าวไร่ สายพันธุ์พ่อแม่สำหรับการปรับปรุงพันธุ์ ข้าวไร่ต่อไปในอนาคต

ปฐมมา จันทรพล และคณะ (2555) ศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรสำหรับรักษาอาการไข้ จากอุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา จังหวัดกระบี่ ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนกันยายน ถึงพฤศจิกายน 2555 โดยการสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้างกับหมอพื้นบ้าน จำนวน 2 คน เพื่อให้ทราบถึงชนิดพืชสมุนไพรที่ใช้ ส่วนของพืชที่ใช้วิธีการเตรียมยา และการใช้ยา ผลการศึกษาพบพืชสมุนไพรที่ใช้ รักษาไข้จำนวน 83 ชนิด จัดอยู่ใน 71 สกุล 47 วงศ์ วงศ์พืชที่พบสมุนไพรมากที่สุด คือ วงศ์ Euphorbiaceae และ Fabaceae จำนวนวงศ์ ละ 8 ชนิด โดยส่วนของพืชที่นิยมนำมาใช้ คือ ราก นิยมเตรียมยาโดยการต้ม และยาส่วนมากจะใช้ ต้มก่อนอาหาร จากการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของพืชสมุนไพรรักษาอาการไข้จากอุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา ซึ่งพืชทั้งหมดอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์พืชหลายชนิดจึงไม่ได้มีการใช้อย่างแพร่หลาย ดังนั้นการศึกษานี้จึงเป็นการช่วยเผยแพร่มูลค่าของทรัพยากรพืชบริเวณดังกล่าว และเป็นการรวบรวมภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ ก่อนที่ความรู้เหล่านี้จะสูญหายไป

อรทัย เนียมสุวรรณ และคณะ (2555) การสำรวจพืชสมุนไพรที่ใช้เพื่อบำรุงกำลัง จากป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม 2552 ถึงเดือนพฤษภาคม 2553 โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างกับหมอพื้นบ้าน 8 ท่าน ถึงชนิดพืชที่ใช้ ชื่อพื้นเมือง ส่วนที่ใช้ วิธีการใช้สามารถรวบรวมพืชสมุนไพรได้ 33 ชนิด จัดอยู่ใน 23 วงศ์ 32 สกุล วงศ์พืชที่พบชนิดพืชสมุนไพรมากที่สุด คือ วงศ์ Rubiaceae จำนวน 4 ชนิด Fabaceae จำนวน 3 ชนิด และวงศ์ Acanthaceae Annonaceae Euphorbiaceae และ Gnetaceae วงศ์ละ 2 ชนิดตามลำดับ โดยพืชที่นำมาเป็นสมุนไพรเพื่อบำรุงกำลังจัดเป็นไม้พุ่มมากที่สุด ส่วนที่นิยมนำมาใช้คือ ส่วนใต้ดิน และนิยมเตรียมยาโดยการต้ม พืชสมุนไพรที่สำรวจได้สามารถแบ่งตามสรรพคุณที่รักษาออกเป็น 7 กลุ่ม คือ บำรุงกำลัง บำรุงร่างกาย บำรุงธาตุ บำรุงกำหนด แก้ปวดเมื่อย แก้ท้องเสียและ พบจำนวน 17 ชนิด อย่างไรก็ตามเมื่อตรวจสอบกับเอกสารทางการแพทย์แผนไทยพบว่าพืชเพียง 6 ชนิดเท่านั้นที่มีการใช้ประโยชน์ตรงกับการเอกสารดังกล่าว และยังไม่มีการทดสอบฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาใดๆ เพื่อยืนยันสรรพคุณในการบำรุงกำลังเลย ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาฤทธิ์ทางชีวภาพของพืชกลุ่มนี้ต่อไป

เพ็ชรรัตน์ เวฬุคามกุล และละออ อัมพรพรวดี (2556) ศึกษาความหลากหลายของพรรณพืชในพื้นที่ชุ่มน้ำ อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย การสำรวจความหลากหลายของพรรณพืชในพื้นที่ชุ่มน้ำ ใน

อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ระหว่างเดือนตุลาคม 2551 ถึงกันยายน 2552 เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นของความหลากหลายชนิด การกระจายพันธุ์ และการจัดทำรายชื่อพืช ทำการสุ่มตัวอย่างด้วยแปลงตัวอย่างขนาด 1x3 ตารางเมตร จำนวน 40 แปลง และเดินสำรวจเพิ่มเติมตามแม่น้ำ น้ำตก หนองน้ำ และพื้นที่ขึ้นและอื่นๆ เพื่อให้ครอบคลุมจำนวนชนิดพืชมากที่สุด พบพืชน้ำที่เป็นพืชดอกทั้งหมด 35 วงศ์ 66 สกุล 83 ชนิด จำแนกเป็นพืชได้น้ำ 3 ชนิด (*Hydrobryum loeicum* M.Kato, *H. tardhuangense* M. Kato และ *Utricularia aurea* Lour.) พืชที่โบลอยน้ำ 2 ชนิด (*Nymphaea rubra* Roxb. ex Andrews และ *N. stellata* Willd.) พืชลอยน้ำ 3 ชนิด (*Ipomoea aquatica* Forssk, *Ludwigia adscendens* (L.) H. Hara และ *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms) และพืชที่เหลือน้ำเป็นพืชประเภทชายน้ำและพืชขึ้นในที่ชื้น พรรณพืชในวงศ์ Asteraceae พบมากที่สุด ร้อยละ 12.05 (10 ชนิด) รองลงมาคือ Cyperaceae ร้อยละ 8.43 (7 ชนิด) วงศ์ Linderniaceae และ Poaceae พบเท่ากัน ร้อยละ 7.29 (6 ชนิด) จากจำนวนพรรณพืชทั้งหมด *H. tardhuangense* และ *M. Kato* มีสถานภาพใกล้ถูกคุกคาม ส่วน *H. loeicum* และ *M. Kato* มีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ และเป็นพืชถิ่นเดียวของไทย พบเฉพาะที่อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

สุรชาติ สินวรรณ และณัฐบดี วิริยาวัฒน์ (2557) ศึกษาความหลากหลายของสมุนไพรและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เขาพระ อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จากการสำรวจพรรณไม้ในแปลงขนาด 4x4 เมตร จำนวน ทั้งสิ้น 30 แปลง ในพื้นที่ทั้งสิ้น 25 ไร่ พบพืชสมุนไพรทั้งสิ้น 20 ชนิด 13 วงศ์ 18 สกุล โดยพบวงศ์ Zingiberaceae มากที่สุด จำนวน 7 ชนิด รองลงมาคือ วงศ์ Araceae จำนวน 3 ชนิด และวงศ์ Asteraceae จำนวน 2 ชนิด ตามลำดับ พืชที่มีสรรพคุณสำคัญมากที่สุดคือ พะยอม (ร้อยละ 61.7) ส่วนไม้หนุ่มที่มีความเด่นมากที่สุด คือ มะหาด มีค่า ดรรชนีความสำคัญเท่ากับร้อยละ 54.3 ส่วนไม้กลางแจ้งพบว่า หญ้า มีความหนาแน่นสัมพัทธ์มากที่สุด คือ 12 ต้นต่อตารางเมตร ไม้ที่มีความถี่สัมพัทธ์มากที่สุดคือ เหมือดจี่ (ร้อยละ 44) ค่าดรรชนีความหลากหลายของไม้ยืนต้นเท่ากับ 1.080 สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้สมุนไพร พบว่ามีการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพร

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

อุปกรณ์

1. ไม้บรรทัด
2. แบบฟอร์มสำรวจ
3. กล้องถ่ายภาพ
4. จอบขุดดิน
5. คัตเตอร์
6. ถุงพลาสติก
7. ดินสอ

วิธีการทดลอง

พื้นที่ทำการเก็บข้อมูล

สำรวจพื้นที่ 5 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอเขาค้อ อำเภอหนองไผ่ อำเภอหล่มสักและอำเภอวิเชียรบุรี ในจังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอละ 1 ตำบล และตำบลละ 1 หมู่บ้าน

การเก็บข้อมูล

1. ออกแบบฟอร์ม (ภาคผนวก ก) สำหรับการจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ของมณฑลเมือง ได้แก่ รหัสชื่อสามัญ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อท้องถิ่น ชื่อวงศ์ ลักษณะทั่วไป ถิ่นอาศัย การปลูกและการขยายพันธุ์ การใช้ประโยชน์ ผู้ให้ข้อมูล ที่อยู่ วันที่ยืนยันข้อมูล และภาพถ่าย
2. การสำรวจมณฑลพื้นบ้านในพื้นที่ 5 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอเขาค้อ อำเภอหนองไผ่ อำเภอหล่มสักและอำเภอวิเชียรบุรี ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการสำรวจ อำเภอละ 1 ตำบล 1 หมู่บ้าน บันทึกข้อมูลลงแบบฟอร์ม และสอบถามข้อมูลจากเกษตรกรในพื้นที่ โดยการสนทนากลุ่มจากเกษตรกรในแต่ละอำเภอ
3. ศึกษาพันธุ์พืชเมืองโดยใส่รหัสแทนชื่ออำเภอคือ อำเภอเมือง แทนด้วยอักษร M อำเภอเขาค้อ แทนด้วยอักษร K อำเภอหนองไผ่ แทนด้วยอักษร N อำเภอหล่มสัก แทนด้วยอักษร L และอำเภอวิเชียรบุรี แทนด้วยอักษร V ตามด้วยลำดับของพันธุ์พืชเมืองแต่ละครัวเรือนที่พบ
4. รวบรวมข้อมูลจากการบันทึกในแบบฟอร์มเรียบเรียงข้อมูลและสรุปผลการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมและนำมาเขียนในลักษณะเชิงพรรณนาได้แก่ รหัส ชื่อสามัญ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อท้องถิ่น ชื่อวงศ์ ลักษณะทั่วไป ถิ่นอาศัย การปลูกและการขยายพันธุ์ การใช้ประโยชน์ ผู้ให้ข้อมูล ที่อยู่ วันที่บันทึกข้อมูล และภาพถ่าย

สถานที่ดำเนินงาน

1. คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
2. พื้นที่ในจังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอเขาค้อ อำเภอหนองไผ่ อำเภอหล่มสัก และอำเภอวิเชียรบุรี

ระยะเวลาการวิจัย

ตั้งแต่ 1 ธันวาคม 2559 ถึง 30 มิถุนายน 2560

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการสำรวจมันพื้นเมืองสกุลแย้มในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 5 อำเภอได้แก่
อำเภอเมือง อำเภอเขาค้อ อำเภอหนองไผ่ อำเภอหล่มสัก และอำเภอวิเชียรบุรี พบว่า

ความหลากหลายของมันพื้นเมืองสกุลแย้มในอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการสำรวจมันพื้นเมืองสกุลแย้มในพื้นที่ หมู่ 1 ตำบลบ่อรัง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัด
เพชรบูรณ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 150 ครัวเรือน พบการปลูกมันพื้นเมืองจำนวน 5 ครัวเรือน คิด
เป็นร้อยละ 3.33 มันพื้นเมืองที่พบจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ มันต้นหมี มันเห็บ มันพั่ว และมันเลื้อย ดังนี้

รหัส	V001
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea alata</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันพั่ว
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป ต้น เป็นเถาไม้เลื้อยพันต้นไม้อื่น ไม่มีมือเกาะลำต้น มีหัวอยู่ใต้ดินลักษณะ
ทรงกลมรี มีรากเล็กๆ กระจายทั่วทั้งหัว มี 3-5 หัวต่อต้น เปลือกหุ้มบางสีน้ำตาลออกเหลือง เนื้อในหัวมี
2 ชนิดคือ สีขาว และสีครีม ใบเดี่ยวรูปรีปลายใบแหลมขอบใบเรียบเส้นใบขน ความกว้างของใบ 3-5
เซนติเมตร ยาว 8-10 เซนติเมตร ดอกเป็นดอกช่อ ออกตามซอกใบ ก้านดอกเดี่ยวยาวห้อยย้อยลงมา
มีดอกเล็กๆ ติดบนก้านดอกจำนวน 30-50 ดอก ผลคล้ายผลมะเฟืองมี 3 พู แต่ละพูมี 1 เม็ด เมื่อแก่
แตกได้เอง

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวใต้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาย แต้ ภูศรี อายุ 80 ปี เพศ ชาย
ที่อยู่	69 หมู่ 1 ตำบลบ่อรัง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67130 เบอร์โทรศัพท์ 081-1071963

วันที่บันทึกข้อมูล

7 ธันวาคม 2559



รูปที่ 4.1 แสดงลักษณะลำต้น (ก) การเลี้ยง (ข) และหัว (ค) ของมันฝรั่ง

รหัส	V002
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea esculenta</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันมือเสือ
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป หัวของมัน จะเป็นหยักคล้ายนิ้วมืองูเหมือนขุ้งมือเสือ ในแต่ละท้องถิ่นก็อาจเรียกต่างกันไปบ้าง เช่น มันอ่อน มันมุ้ง มันจ้วง เป็นต้น ด้วยลักษณะของเนื้อมือเสือจะเหนียว ชาว มอญนิยมนำมาแกงเลียงมันมือเสือ หรือภาษามอญเรียก ฟะเซีย หรือ ใส่แทนมันฝรั่งในแกงมัสมั่น หรือ แกงกะหรี่ มีรูปทรง เช่น ยาวตรงกว่า 50 เซนติเมตร หัว 4-20 หัวต่อดัน ทรงกลม ทรงนิ้วมือ ทรง โค้งงอ เป็นต้น จึงมีชื่อเรียกที่ต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นหรือลักษณะของหัวมันที่พบ เช่น มันงู มัน หลวง มันแข้งช้าง มันเขาวัว มันจาวมะพร้าว มันมือหมี มันตีนช้าง ฯลฯ ด้วยลักษณะเป็นมัน พื้นเมืองขนาดใหญ่จึงมีชื่อเรียกว่า greater yam สามารถนำไปประกอบอาหาร ขนม หรือ ต้มจิ้มกับ น้ำตาล

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวได้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาย สอย ภูศรี อายุ 74 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	70 หมู่ 1 ตำบลบ่อรัง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67130 เบอร์โทรศัพท์ 081-1071963
วันที่บันทึกข้อมูล	7 ธันวาคม 2559



รูปที่ 4.2 แสดงลักษณะลำต้น (ก) การเลื้อย (ข) และหัว (ค) ของมันมือเสือ

รหัส	V003
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea bulbifera</i> .
ชื่อท้องถิ่น	มันเห็บหรือมันเห็บ
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชในวงศ์กลอย เป็นพืชท้องถิ่นในเอเชียและทางตะวันออกของโพลินีเซีย เป็นไม้เลื้อยดอกแยกเพศแยกต้น มีหัวใต้ดินแข็ง อยู่ได้นานและมีการสะสมหัวนั้น ใช้ลำต้นเลื้อยพัน ใบฉ่ำรูปคล้ายนิ้วมือ เกิดหัวฝอยสะสมอาหารที่ลำต้น หัวยาว อยู่ลึกในดินกลมหรือทรงลูกแพร์ เนื้อหัวสีขาวหรือสีเหลืองส้ม มีจุดประสีม่วง ลำต้นเลื้อยพันไปตามไปด้านซ้าย ส่วนล่างมีหนามปกคลุมมีขนสีแดงสนิมคลุมก้านใบช่อดอกมีขนละเอียดสีแดงปกคลุม ผลสีดำมีปีกและมีขนปกคลุม

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศ
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นางสะเทือน โนวังหาญ อายุ 54 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	47 หมู่ 1 ตำบลบ่อวัง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67130 เบอร์โทรศัพท์ ไม่มี
วันที่บันทึกข้อมูล	7 ธันวาคม 2559



รูปที่ 4.3 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และการเลื้อย (ข) ของมันเห็บ

รหัส	V004
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea</i> sp.
ชื่อท้องถิ่น	มันดินหมี
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป ต้น เป็นเถาไม้เลื้อยพันต้นไม้อื่น ไม่มีมือเกาะลำต้น มีหัวอยู่ใต้ดินลักษณะทรงเท้าหมี มีรากเล็กๆ กระจายทั่วทั้งหัว มี 3-5 หัวต่อต้น เปลือกหิวบางสีน้ำตาลออกเหลือง เนื้อสีขาวและสีครีม ใบ เป็นใบรูปรี ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบเส้นใบขนุน ดอกเป็นดอกช่อ ก้านดอกเดี่ยวยาวห้อยย้อยลงมา มีดอกเล็กๆ ติดบนก้าน 1 เม็ดเมื่อแก่แตกได้เอง

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวใต้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง บรรจง นานเชื้อ อายุ 53 ปี เพศ หญิง

ที่อยู่

81 หมู่ 1 ตำบลบ่อรัง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

รหัสไปรษณีย์ 67130

เบอร์โทรศัพท์ 090-2078710

วันที่บันทึกข้อมูล

7 ธันวาคม 2559



รูปที่ 4.4 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และการเลื้อย (ข) ของมันตีนหมี

รหัส	V005
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea</i> sp.
ชื่อท้องถิ่น	มันดินหมี
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป ต้น เป็นเถาไม้เลื้อยพันต้นไม้อื่น ไม่มีมือเกาะลำต้น มีหัวอยู่ใต้ดินลักษณะทรงเท่าหมี มีรากเล็กๆ กระจายทั่วทั้งหัว มี 3-5 หัวต่อต้น เปลือกหิวบางสีน้ำตาลออกเหลือง เนื้อสีขาวและสีครีม ใบ เป็นใบรูปรี ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบเส้นใบขน ดอกเป็นดอกช่อ ก้านดอกเดี่ยวยาวห้อยย้อยลงมา มีดอกเล็กๆ ติดบนก้าน 1 เม็ดเมื่อแก่แตกได้เอง

ถิ่นอาศัย	แปลงเกษตรกร
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวใต้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง บวง หนบรลง อายุ 70 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	163 หมู่ 1 ตำบลบ่อรัง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67130 เบอร์โทรศัพท์ ไม่มี
วันที่บันทึกข้อมูล	7 ธันวาคม 2559



รูปที่ 4.5 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันตีนหมี

ความหลากหลายของมันพื้นเมืองสกุลแย้มในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการสำรวจมันพื้นเมืองสกุลแย้มในพื้นที่ หมู่ 4 ตำบลชนไพร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 170 ครัวเรือน พบการปลูกมันพื้นเมืองจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.29 มันพื้นเมืองที่พบจำนวน 3 ชนิด ได้แก่ มันเห็บ มันมือเสือ และมันข้าวก่ำ ดังนี้

รหัส	M001
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห้าอีไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชในวงศ์กลอย เป็นพืชท้องถิ่นในเอเชียและทางตะวันออกของโพลินีเซีย เป็นไม้เลื้อยดอกแยกเพศแยกต้น มีหัวใต้ดินแข็ง อยู่ใต้ดินและมีการสะสมหัวนั้น ใช้ลำต้นเลื้อยพัน ใบแกมรูปคล้ายนิ้วมือ เกิดหัวฝอยสะสมอาหารที่ลำต้น หัวยาว อยู่ลึกในดินกลมหรือทรงลูกแพร์ เนื้อหัวสีขาวหรือสีเหลืองส้ม มีจุดประสีม่วง ลำต้นเลื้อยพันไปตามไปด้านซ้าย ส่วนล่างมีหนามปกคลุมมีขนสีแดงสนิมคลุมก้านใบช่อดอกมีขนละเอียดสีแดงปกคลุม ผลสีดำมีปีกและมีขนปกคลุม

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบหัวใต้ดินและหัวอากาศ
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง ถนอม น้อยอ้วน อายุ 82 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	37/2 หมู่ 4 ตำบลชนไพร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 6700 เบอร์โทรศัพท์ 084-3005289
วันที่ยกข้อมูล	4 มกราคม 2560



รูปที่ 4.6 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) มันห่าอี่ไม้

รหัส	M002
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea esculenta</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันมือเสือ
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป หัวของมัน จะเป็นหยักคล้ายนิ้วมืองดูเหมือนขั่งมือเสือ ในแต่ละท้องถิ่นก็อาจเรียกต่างกันไปบ้าง เช่น มันอ่อน มันมุ้ง มันจ้วง เป็นต้น ด้วยลักษณะของเนื้อมือเสือจะเหนียว ชาว มอญนิยมนำมาแกงเลียงมันมือเสือ หรือภาษามอญเรียก ฟะเซี้ย หรือ ใส่แทนมันฝรั่งในแกงมัสมั่น หรือ แกงกะหรี่ มีรูปทรง เช่น ยาวตรงกว่า 50 เซนติเมตร หัว 4-20 หัวต่อต้น ทรงกลม ทรงนิ้วมือ ทรง โค้งงอ เป็นต้น จึงมีชื่อเรียกที่ต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นหรือลักษณะของหัวมันที่พบ เช่น มันงู มันหลวง มันแข้งช้าง มันเขาวัว มันจาวมะพร้าว มันมือหมี มันตีนช้าง ฯลฯ ด้วยลักษณะเป็นมัน พื้นบ้านขนาดใหญ่จึงมีชื่อเรียกว่า greater yam สามารถนำไปประกอบอาหาร ขนม หรือ ต้มจิ้มกับ น้ำตาล

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวได้ดินแบ่งหัวปลูก

การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล ที่อยู่	นาง เขียว ศุภสาร อายุ 65 ปี เพศ หญิง 129/1 หมู่ 4 ตำบลชนไพร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 6700 เบอร์โทรศัพท์ 082-4075246
วันที่บันทึกข้อมูล	4 มกราคม 2560



รูปที่ 4.7 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันมือเสือ

รหัส	M003
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea</i> sp.
ชื่อท้องถิ่น	มันข้าวก่ำ
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป ไม้เถาเลื้อย ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้นผิวเกลี้ยง เลื้อย 10 เมตร ระบบรากฝอย อยู่ตื้นๆ ตามผิวดินในระดับความลึก 1 เมตร ปกติมี 1 หัว ขนาดและรูปร่างของหัวแตกต่างกัน ปกติมี

ขนาดใหญ่มาก รูปทรงกระบอก (อาจพบอยู่ลึกถึง 1.5 เมตร หรือรูปกลม ป้อมสั้น รูปลูกแพร์ มักมีลักษณะเป็นพูหรือเป็นติ่งและติดแผ่นแบนหรือโค้งงอเปลือกหัวสีน้ำตาลจนถึงสีดำ เนื้อสีขาว สีครีมหรือสีม่วง ลำต้นสีเหลี่ยม ใบเดี่ยว ใบรูปไข่ คล้ายหัวลูกศรหรือสามเหลี่ยม ขนาด 10-30 เซนติเมตร x 5-20 เซนติเมตร ปลายใบแหลม มีเส้นใบหลักบนใบ 5 เส้น สีเขียวสด แกนช่อดอกในบางครั้งมีลักษณะหักงอไปมา ช่อดอกเพศเมียเป็นช่อเดี่ยวแบบช่อเชิงลด ช่อใบ ยาวถึง 60 เซนติเมตร ในบางพันธุ์ไม่ออกดอก และในหลายพันธุ์ ผลรูปรีตามรอยตัดขวาง(transversely elliptical) เป็นแคปซูลมี 3 ปีก ขนาดประมาณ 2.5 เซนติเมตร x 3.5 เซนติเมตร เมล็ดรูปค่อนข้างกลม มีปีกโดยรอบ

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวได้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง สมนึก คำแพง อายุ 59 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	57/1 หมู่ 4 ตำบลซอนไพร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 6700 เบอร์โทรศัพท์ 087-9188708
วันที่บันทึกข้อมูล	7 มกราคม 2560



รูปที่ 4.8 แสดงลักษณะลำต้น (ก) หัว (ข) ของมันข้าวเก่า

รหัส	M004
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea</i> sp.
ชื่อท้องถิ่น	มันข้าวก่ำ
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป ไม้เถาเลื้อย ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้นผิวเกลี้ยง เลื้อย 10 เมตร ระบบรากฝอย อยู่ตื้นๆ ตามผิวดินในระดับความลึก 1 เมตร ปกติมี 1 หัว ขนาดและรูปร่างของหัวแตกต่างกัน ปกติมีขนาดใหญ่มาก รูปทรงกระบอก (อาจพบอยู่ลึกถึง 1.5 เมตร หรือรูปกลม ป้อมสั้น รูปลูกแพร์ มักมีลักษณะเป็นพูหรือเป็นติ่งและติดแผ่นหรือโค้งงอเปลือกหัวสีน้ำตาลจนถึงสีดำ เนื้อสีขาว สีครีม หรือสีม่วง ลำต้นสีเขียว ใบเดี่ยว ใบรูปไข่ คล้ายหัวใจหรือสามเหลี่ยม ขนาด 10-30 เซนติเมตร x 5-20 เซนติเมตร ปลายใบแหลม มีเส้นใบหลักบนใบ 5 เส้น สีเขียวสด แกนช่อดอกในบางครั้งมีลักษณะหักงอไปมา ช่อดอกเพศเมียเป็นช่อเดี่ยวแบบช่อเชิงลด ชอกใบ ยาวถึง 60 เซนติเมตร ในบางพันธุ์ไม่ออกดอก และในหลายพันธุ์ ผลรูปรีตามรอยตัดขวาง (transversely elliptical) เป็นแคปซูลมี 3 ปีก ขนาดประมาณ 2.5 เซนติเมตร x 3.5 เซนติเมตร เมล็ดรูปค่อนข้างกลม มีปีกโดยรอบ

ถิ่นอาศัย	คร้วเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวได้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง ทองทิพย์ สิงทอง อายุ 55 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	49 หมู่ 4 ตำบลชนไพร อำเภอมะนัง จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 6700 เบอร์โทรศัพท์ 084-3005289
วันที่บันทึกข้อมูล	4 มกราคม 2560



รูปที่ 4.9 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันข้าวก่ำ

รหัส	M005
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห้าซี่ไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชในวงศ์กลอย เป็นพืชท้องถิ่นในเอเชียและทางตะวันออกของโพลินีเซีย เป็นไม้เลื้อยดอกแยกเพศแยกต้น มีหัวใต้ดินแข็ง อยู่ได้นานและมีการสะสมหัวนั้น ใช้ลำต้นเลื้อยพัน ใบแกมรูปคล้ายนิ้วมือ เกิดหัวฝอยสะสมอาหารที่ลำต้น หัวยาว อยู่ลึกในดินกลมหรือทรงลูกแพร์ เนื้อหัวสีขาวหรือสีเหลืองส้ม มีจุดประสีม่วง ลำต้นเลื้อยพันไปตามไปด้านซ้าย ส่วนล่างมีหนาม ปกคลุมมีขนสีแดงสนิมคลุมก้านใบช่อดอกมีขนละเอียดสีแดงปกคลุม ผลสีดำมีปีกและมีขนปกคลุม

ถิ่นอาศัย	คร้วเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศ

การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล ที่อยู่	นาง ล้นทม สนิดี อายุ 60 ปี เพศ หญิง 23 หมู่ 4 ตำบลซอนไพร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 6700 เบอร์โทรศัพท์ 085-8755341
วันที่บันทึกข้อมูล	4 มกราคม 2560



รูปที่ 4.10 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันห่าอีไม้

รหัส	M006
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห้าอีไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชในวงศ์กลอย เป็นพืชท้องถิ่นในเอเชียและทางตะวันออกของโพลินีเซีย เป็นไม้เลื้อยดอกแยกเพศแยกต้น มีหัวใต้ดินแข็ง อยู่ได้นานและมีการสะสมหัวนั้น ใช้ลำต้นเลื้อยพัน ใบแฉกรูปคล้ายนิ้วมือ เกิดหัวฝอยสะสมอาหารที่ลำต้น หัวยาว อยู่ลึกในดินกลมหรือทรงลูกแพร์เนื้อหัวสีขาวหรือสีเหลืองส้ม มีจุดประสีม่วง ลำต้นเลื้อยพันไปตามไปด้านซ้าย ส่วนล่างมีหนาม ปกคลุมมีขนสีแดงสนิมคลุมก้านใบช่อดอกมีขนละเอียดสีแดงปกคลุม ผลสีดำมีปีกและมีขนปกคลุม

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศ
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง วงเดือน สมสร้อย อายุ 48 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	126 หมู่ 4 ตำบลซอนไพร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 6700 เบอร์โทรศัพท์ 082-4070608
วันที่บันทึกข้อมูล	4 มกราคม 2560



รูปที่ 4.11 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันห้าอี่ไม้

รหัส	M007
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห้าอี่ไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชในวงศ์กลอย เป็นพืชท้องถิ่นในเอเชียและทางตะวันออกของโพลินีเซีย เป็นไม้เลื้อยดอกแยกเพศแยกต้น มีหัวใต้ดินแข็ง อยู่ได้นานและมีการสะสมหัวนั้น ใช้ลำต้นเลื้อยพัน ใบแกรูปคล้ายนิ้วมือ เกิดหัวฝอยสะสมอาหารที่ลำต้น หัวยาว อยู่ลึกในดินกลมหรือทรงลูกแพร์เนื้อหัวสีขาวหรือสีเหลืองส้ม มีจุดประสีม่วง ลำต้นเลื้อยพันไปตามไม้ด้านซ้าย ส่วนล่างมีหนาม ปกคลุมมีขนสีแดงสนิมคลุมก้านใบช่อดอกมีขนละเอียดสีแดงปกคลุม ผลสีดำมีปีกและมีขนปกคลุม

ถิ่นอาศัย	คร้วเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศ

การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล ที่อยู่	นาง อำนวย บรรเทา อายุ 52 ปี เพศ หญิง 50 หมู่ 4 ตำบลชนไพร อำเภอมะนัง จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 6700 เบอร์โทรศัพท์ 089-7086538
วันที่บันทึกข้อมูล	4 มกราคม 2560



รูปที่ 4.12 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันทำอี่ไม้

รหัส	M008
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห้าอี่ไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชในวงศ์กลอย เป็นพืชท้องถิ่นในเอเชียและทางตะวันออกของโพลินีเซีย เป็นไม้เลื้อยดอกแยกเพศแยกต้น มีหัวใต้ดินแข็ง อยู่ใต้ดินและมีการสะสมหัวนั้น ใช้ลำต้นเลื้อยพัน ใบฉ่ำรูปคล้ายนิ้วมือ เกิดหัวฝอยสะสมอาหารที่ลำต้น หัวยาว อยู่ลึกในดินกลมหรือทรงลูกแพร์ เนื้อหัวสีขาวหรือสีเหลืองส้ม มีจุดประสีม่วง ลำต้นเลื้อยพันไปตามไปด้านซ้าย ส่วนล่างมีหนามปกคลุมมีขนสีแดงสนิมคลุมก้านใบช่อดอกมีขนละเอียดสีแดงปกคลุม ผลสีดำมีปีกและมีขนปกคลุม

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบใช้หัวและหัวอากาศ
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง อำนวย เพชรสุก อายุ 55 ปี เพศ ชาย
ที่อยู่	38/1 หมู่ 4 ตำบลชนไพร อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 6700 เบอร์โทรศัพท์ ไม่มี
วันที่บันทึกข้อมูล	4 มกราคม 2560



รูปที่ 4.13 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันห่าอีไม้

รหัส	M009
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห่าอีไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชในวงศ์กลอย เป็นพืชท้องถิ่นในเอเชียและทางตะวันออกของโพลินีเซีย เป็นไม้เลื้อยดอกแยกเพศแยกต้น มีหัวใต้ดินแข็ง อยู่ได้นานและมีการสะสมหัวนั้น ใช้ลำต้นเลื้อยพัน ใบแกมรูปคล้ายนิ้วมือ เกิดหัวฝอยสะสมอาหารที่ลำต้น หัวยาว อยู่ลึกในดินกลมหรือทรงลูกแพร์เนื้อหัวสีขาวหรือสีเหลืองส้ม มีจุดประสีม่วง ลำต้นเลื้อยพันไปตามไผ่ด้านซ้าย ส่วนล่างมีหนามปกคลุมมีขนสีแดงสนิมคลุมก้านใบช่อดอกมีขนละเอียดสีแดงปกคลุม ผลสีดำมีปีกและมีขนปกคลุม

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศ
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง ทับทิม อินทร์ศรี อายุ 63 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	1/1 หมู่ 4 ตำบลชนไพร อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 6700 เบอร์โทรศัพท์ 086-6758114
วันที่บันทึกข้อมูล	4 มกราคม 2560



รูปที่ 4.14 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันทำไอ้ไม้

ความหลากหลายของมันพื้นเมืองสกุลแย้มในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการสำรวจมันพื้นเมืองสกุลแย้มในพื้นที่ หมู่ 5 ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 50 ครัวเรือน พบการปลูกมันพื้นเมืองจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.80 มันพื้นเมืองที่พบจำนวน 2 ชนิด ได้แก่ มันเห็บ และมันมือเสือ ดังนี้

รหัส	K001
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea esculenta</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันมือเสือ
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป หัวของมัน จะเป็นหยักคล้ายนิ้วมืองดูเหมือนขุ้งมือเสือ ในแต่ละท้องถิ่นก็อาจเรียกต่างกันออกไปบ้าง เช่น มันอ่อน มันมุ้ง มันจิ้ง เป็นต้น ด้วยลักษณะของเนื้อมือเสือจะเหนียว ชาวมอญนิยมนำมาแกงเลียงมันมือเสือ หรือภาษามอญเรียก พะเซีย หรือ ใส่แทนมันฝรั่งในแกงมัสมั่น หรือ แกงกะหรี่ มีรูปทรง เช่น ยาวตรงกว่า 50 เซนติเมตร หัว 4-20 หัวต่อต้น ทรงกลม ทรงนิ้วมือ ทรงโค้งงอ เป็นต้น จึงมีชื่อเรียกที่ต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่นหรือลักษณะของหัวมันที่พบ เช่น มันงู มันหลวง มันแข้งช้าง มันเขาวัว มันจาวมะพร้าว มันมือหมี มันตีนช้าง ฯลฯ ด้วยลักษณะเป็นมันพื้นบ้านขนาดใหญ่จึงมีชื่อเรียกว่า greater yam

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวได้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาย ชานนท์ จันทร์เที่ยง อายุ 23 ปี เพศ ชาย
ที่อยู่	10 หมู่ 5 บ้านกรเพชร ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67270 เบอร์โทรศัพท์ 095-6239137
วันที่บันทึกข้อมูล	3 กุมภาพันธ์ 2560



รูปที่ 4.15 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันมือเสือ

รหัส	K002
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea esculenta</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันมือเสือ
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป หัวของมัน จะเป็นหยักคล้ายนิ้วมืองูเหมือนขุ้มมือเสือ ในแต่ละท้องถิ่นก็อาจเรียกต่างกันไปบ้าง เช่น มันอ่อน มันมั่ง มันจ้วง เป็นต้น ด้วยลักษณะของเนื้อมือเสือจะเหนียว ชาวมอญนิยมนำมาแกงเลียงมันมือเสือ หรือภาษามอญเรียก ฟะเซีย หรือ ใส่แทนมันฝรั่งในแกงมัสมั่น หรือ แกงกะหรี่ มีรูปทรง เช่น ยาวตรงกว่า 50 เซนติเมตร หัว 4-20 หัวต่อต้น ทรงกลม ทรงนิ้วมือ ทรงโค้งงอ เป็นต้น จึงมีชื่อเรียกที่ต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นหรือลักษณะของหัวมันที่พบ เช่น มันงู มันหลวง มันแข้งช้าง มันเขาวัว มันจาวมะพร้าว มันมือหมี มันตีนช้าง ฯลฯ ด้วยลักษณะเป็นมันพื้นบ้านขนาดใหญ่จึงมีชื่อเรียกว่า greater yam

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวได้ดินแบ่งหัวปลูก

การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล ที่อยู่	นาง จงกล เขียวสะอาด อายุ 43 ปี เพศ หญิง 45 หมู่ 5 บ้านกรเพชร ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67270 โทรศัพท์ 083-3316765
วันที่บันทึกข้อมูล	3 กุมภาพันธ์ 2560



รูปที่ 4.16 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันมือเสือ

รหัส	K003
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห้าอีไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชในวงศ์กลอย เป็นพืชท้องถิ่นในเอเชียและทางตะวันออกของพอลิเนเซีย เป็นไม้เลื้อยดอกแยกเพศแยกต้น มีหัวใต้ดินแข็ง อยู่ใต้ดินและมีการสะสมหัวนั้น ใช้ลำต้น

เลื้อยพัน ใบแฉกรูปคล้ายนิ้วมือ เกิดหัวฝอยสะสมอาหารที่ลำต้น หัวยาว อยู่ลึกในดินกลมหรือทรงลูกแพร์เนื้อหัวสีขาวหรือสีเหลืองส้ม มีจุดประสีม่วง ลำต้นเลื้อยพันไปตามไผ่ด้านซ้าย ส่วนล่างมีหนามปกคลุมมีขนสีแดงสนิมคลุมก้านใบช่อดอกมีขนละเอียดสีแดงปกคลุม ผลสีดำมีปีกและมีขนปกคลุม

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศ
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาย ณรงค์เดช ชัยฤทธิ์ อายุ 23 ปี เพศ ชาย
ที่อยู่	27 หมู่ 5 บ้านกรเพชร ตำบลริมสีม่วง อำเภอบางบาล จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67270 โทรศัพท์ 096-2454315
วันที่บันทึกข้อมูล	3 กุมภาพันธ์ 2560



รูปที่ 4.17 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันทำอี่ไม้

รหัส	K004
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea esculenta</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันมือเสือ
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป หัวของมัน จะเป็นหยักคล้ายนิ้วมืองูเหมือนขุ้มมือเสือ ในแต่ละท้องถิ่นก็อาจเรียกต่างกันออกไปบ้าง เช่น มันอ่อน มันมั่ง มันจ้วง เป็นต้น ด้วยลักษณะของเนื้อมือเสือจะเหนียว ชาวมอญนิยมนำมาแกงเลียงมันมือเสือ หรือภาษามอญเรียก พะเซี่ย หรือ ใส่แทนมันฝรั่งในแกงมัสมั่น หรือ แกงกะหรี่ มีรูปทรง เช่น ยาวตรงกว่า 50 เซนติเมตร หัว 4-20 หัวต่อดัน ทรงกลม ทรงนิ้วมือ ทรงโค้งงอ เป็นต้น จึงมีชื่อเรียกที่ต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่นหรือลักษณะของหัวมันที่พบ เช่น มันงู มันหลวง มันแข้งช้าง มันเขาวัว มันจาวมะพร้าว มันมือหมี มันตีนช้าง ฯลฯ ด้วยลักษณะเป็น มันพื้นบ้านขนาดใหญ่จึงมีชื่อเรียกว่า greater yam

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวได้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นางสาว สุกัญญา สีสา อายุ 23 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	33 หมู่ 5 บ้านกรเพชร ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67270 โทรศัพท์ 094-22774068
วันที่บันทึกข้อมูล	3 กุมภาพันธ์ 2560



รูปที่ 4.18 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และ หัว (ข) ของมันมือเสือ

รหัส	K005
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i>
ชื่อท้องถิ่น	มันห้าซี่ไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชในวงศ์กลอย เป็นพืชท้องถิ่นในเอเชียและทางตะวันออกของโพลินีเซีย เป็นไม้เลื้อยดอกแยกเพศแยกต้น มีหัวใต้ดินแข็ง อยู่ได้นานและมีการสะสมหัวนั้น ใช้ลำต้นเลื้อยพัน ใบแกมรูปคล้ายนิ้วมือ เกิดหัวฝอยสะสมอาหารที่ลำต้น หัวยาว อยู่ลึกในดินกลมหรือทรงลูกแพร์เนื้อหัวสีขาวหรือสีเหลืองส้ม มีจุดประสีม่วง ลำต้นเลื้อยพันไปตามไปด้านซ้าย ส่วนล่างมีหนามปกคลุมมีขนสีแดงสนิมคลุมก้านใบช่อดอกมีขนละเอียดสีแดงปกคลุม ผลสีดำมีปีกและมีขนปกคลุม

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบหัวใต้ดินและหัวอากาศ
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูล
ที่อยู่

นาย สมพงษ์ สาริการินทร์ อายุ 51 ปี เพศ ชาย
78 หมู่ 5 บ้านกรเพชร ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ
จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67270
โทรศัพท์ 086-9370968

วันที่บันทึกข้อมูล

3 กุมภาพันธ์ 2560



รูปที่ 4.19 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันห่าอีไม้

ความหลากหลายของมันพื้นเมืองสกุลแย้มในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการสำรวจมันพื้นเมืองสกุลแย้มในพื้นที่ หมู่ 1 ตำบลลานป่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 83 ครัวเรือน พบการปลูกมันพื้นเมืองจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.02 มันพื้นเมืองที่พบจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ มันเห็บ มันข้าวก่า มันพรวัว และมันมือเสือ ดังนี้

รหัส	L001
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห่าอีไม้

วงศ์

Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นมันที่มีหัวทั้งใต้ดินและตามเถา เรียกกันว่าหัวอากาศออกมาตามข้อของลำต้นที่เลื้อยพาดต้นไม้อื่น ชาวชนบทนิยมเก็บมาหมกในกองไฟจนสุกแล้วเอามาแกะกิน เป็นมันที่ขึ้นตามธรรมชาติในป่าบริเวณดินที่ร่วนซุย มีอินทรีย์วัตถุ เป็นพืชที่ชอบแดด หัวอากาศจะเล็กเล็ก ส่วนหัวใต้ดินจะโต ปัจจุบันมีการนำมาขยายพันธุ์และปลูกเพื่อบริโภคหัวกันโดยทั่วไป

ถิ่นอาศัย

ครัวเรือน

การปลูกและขยายพันธุ์

แบบหัวใต้ดินและหัวอากาศ

การใช้ประโยชน์

ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูล

นาย พุดชา แสงบุตตา อายุ 45 ปี เพศ ชาย

ที่อยู่

83 หมู่ 1 ตำบลลานป่า อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์
รหัสไปรษณีย์ 67110

โทรศัพท์ 099-3877677

วันที่บันทึกข้อมูล

10 มีนาคม 2560

การปลูกและขยายพันธุ์
การใช้ประโยชน์

แบบใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศ
ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล
และแกงเลียง เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูล
ที่อยู่

นาง บุญทัน ศรีใหม่ อายุ 63 ปี เพศ หญิง
27 หมู่ 1 ตำบลลานป่า อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
รหัสไปรษณีย์ 67110
โทรศัพท์ 086-0123492

วันที่บันทึกข้อมูล

10 มีนาคม 2560



รูปที่ 4.21 แสดงลักษณะลำต้นการเลื้อย (ก) หัว (ข) ของมันทำสีไม้

รหัส	L003
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห้าอีไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชในวงศ์กลอย เป็นพืชท้องถิ่นในเอเชียและทางตะวันออกของโพลินีเซีย เป็นโมเลื่อยดอกแยกเพศแยกต้น มีหัวใต้ดินแข็ง อยู่ใต้ดินและมีการสะสมหัวนั้น ใช้ลำต้นเลื้อยพัน ใบเดี่ยวรูปหัวใจขาวครั่ง เกิดหัวฝอยสะสมอาหารที่ลำต้น หัวยาว อยู่ลึกในดินกลมหรือทรงลูกแพร์เนื้อหัวสีขาวหรือสีเหลืองส้ม มีจุดประสีม่วง ลำต้นเลื้อยพันไปตามไผ่ด้านซ้าย ส่วนล่างมีหนามปกคลุมมีขนสีแดงสนิมคลุมก้านใบช่อดอกมีขนละเอียดสีแดงปกคลุม ผลสีดำมีปีกและมีขนปกคลุม

ถิ่นอาศัย	คร้วเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศ
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง สุดใจ แสงบุตตา อายุ 70 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	33 หมู่ 1 ตำบลลานป่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67110 โทรศัพท์ 099-3877677
วันที่บันทึกข้อมูล	10 มีนาคม 2560



รูปที่ 4.22 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันห่าอีไม้

รหัส	L004
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห่าอีไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นมันที่มีหัวทั้งใต้ดินและตามเถา เรียกกันว่าหัวอากาศออกมาตามข้อของ ลำต้นที่เลื้อยพาดต้นไม้อื่น ชาวชนบทนิยมเก็บมาหมกในกองไฟจนสุกแล้วเอามาแกะกิน เป็นมันที่ขึ้นตามธรรมชาติในป่าบริเวณดินที่ร่วนซุย มีอินทรีย์วัตถุ เป็นพืชที่ชอบแดด หัวอากาศจะเล็กเล็ก ส่วนหัวใต้ดินจะโต ปัจจุบันมีการนำมาขยายพันธุ์และปลูกเพื่อบริโภคหัวกันโดยทั่วไป

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศ
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูล
ที่อยู่

นางบุญแทน ศรีสม อายุ 61 ปี เพศ หญิง
20 หมู่ 1 ตำบลลานป่า อำเภอลำลูก จังหวัดเพชรบูรณ์
รหัสไปรษณีย์ 67110
โทรศัพท์ ไม่มี

วันที่บันทึกข้อมูล

10 มีนาคม 2560



รูปที่ 4.23 แสดงลักษณะลำต้นและการเลื้อยของมันห่าอีไม้

รหัส	L005
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea csculenta</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันมือเสือ
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป หัวของมัน จะเป็นหยักคล้ายนิ้วมืองูเหมือนขุ้งมือเสือ ในแต่ละท้องถิ่นก็อาจเรียกต่างกันไปบ้าง เช่น มันอ่อน มันมั่ง มันจ้วง เป็นต้น ด้วยลักษณะของเนื้อมือเสือจะเหนียว ชาวมอญนิยมนำมาแกงเลียงมันมือเสือ หรือภาษามอญเรียก ฟะเซี่ย หรือ ใส่แทนมันฝรั่งในแกงมัสมั่น หรือ แกงกะหรี่ มีรูปทรง เช่น ยาวตรงกว่า 50 เซนติเมตร หัว 4-20 หัวต่อต้น ทรงกลม ทรงนิ้วมือ ทรงโค้งงอ เป็นต้น จึงมีชื่อเรียกที่ต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นหรือลักษณะของหัวมันที่พบ เช่น มันงู

มันหลวง มันแข้งช้าง มันเขาวัว มันจาวมะพร้าว มันมือหมี มันตีนช้าง ฯลฯ ด้วยลักษณะเป็นมัน
พื้นบ้านขนาดใหญ่จึงมีชื่อเรียกว่า greater yam

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวได้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นางคำมล บันแก้ว อายุ 58 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	34 หมู่ 1 ตำบลลานป่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67110 โทรศัพท์ ไม่มี
วันที่บันทึกข้อมูล	10 มีนาคม 2560



รูปที่ 4.24 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันมือเสือ

ความหลากหลายของมันพื้นเมืองสกุลแย้มในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการสำรวจมันพื้นเมืองสกุลแย้มในพื้นที่ หมู่ 5 ตำบลเฉลียง อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 500 ครัวเรือน พบการปลูกมันพื้นเมืองจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.40 มันพื้นเมืองที่พบจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ มันเห็บ มันข้าวกำ มันพร้าว และมันเลือด ดังนี้

รหัส	N001
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea alata</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันพร้าว
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป ต้น เป็นเถาไม้เลื้อยพันต้นไม้อื่น ไม่มีมือเกาะลำต้น กระจายทั่วไปและมีสีขาวปกคลุม มีหัวอยู่ใต้ดินลักษณะทรงกลมรี มีรากเล็กๆ กระจายทั่วทั้งหัว มี 3-5 หัวต่อต้น เปลือกหัวบางสีน้ำตาลออกเหลือง เนื้อในหัวมี 2 ชนิดคือสีขาว และสีครีม ใบ เป็นใบประกอบก้านใบยาว 10-15 เซนติเมตร มีใบย่อย 3 ใบ รูปรีปลายใบแหลมขอบใบเรียบเส้นใบขน ผิวใบสาบมือ มีขนนุ่มปกคลุม ความกว้างของใบ 3-5 เซนติเมตร ยาว 8-10 เซนติเมตร ดอกเป็นดอกช่อ ออกตามซอกใบ ก้านดอกเดี่ยวยาวห้อยย้อยลงมา มีดอกเล็กๆติดบนก้านดอกจำนวน 30-50 ดอก ผลคล้ายผลมะเฟืองมี 3 พู แต่ละพูมี 1 เม็ดเมื่อแก่แตกได้เอง

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวใต้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง บัวทอง ปานทอ อายุ 74 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	6 หมู่ 5 ตำบลนาเฉลียง อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67220 โทรศัพท์ 056-565188
วันที่บันทึกข้อมูล	9 เมษายน 2560



รูปที่ 4.25 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันมือเสือ

รหัส	N002
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea</i> sp.
ชื่อท้องถิ่น	มันข้าวก่ำ
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป ไม่เถาล้มลุก ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้นผิวเกลี้ยง เลื้อย 10 เมตร ระบบรากฝอย อยู่ตื้นๆ ตามผิวดินในระดับความลึก 1 เมตร ปกติมี 1 หัว ขนาดและรูปร่างของหัวแตกต่างกัน ปกติมีขนาดใหญ่มาก รูปทรงกระบอก (อาจพบอยู่ลึกถึง 1.5 เมตร หรือรูปกลม ป้อมสั้น รูปลูกแพร์ มักมีลักษณะเป็นพูหรือเป็นติ่งและติดแผ่นแบนหรือโค้งงอเปลือกหัวสีน้ำตาลจนถึงสีดำ เนื้อสีขาว สีครีม หรือสีม่วง ลำต้นสีเขียว ใบเดี่ยว ใบรูปไข่ คล้ายหัวลูกศรหรือสามเหลี่ยม ขนาด 10-30 เซนติเมตร x 5-20 เซนติเมตร ปลายใบแหลม มีเส้นใบหลักบนใบ 5 เส้น สีเขียวสด แกนช่อดอกในบางครั้งมีลักษณะหักงอไปมา ช่อดอกเพศเมียเป็นช่อเดี่ยวแบบช่อเชิงลด ช่อใบ ยาวถึง 60 เซนติเมตร ในบางพันธุ์ไม่ออกดอก และในหลายพันธุ์ ผลรูปรีตามรอยตัดขวาง(transversely elliptical) เป็นแคปซูลมี 3 ปีก ขนาดประมาณ 2.5 เซนติเมตร x 3.5 เซนติเมตร เมล็ดรูปค่อนข้างกลม มีปีกโดยรอบ

ถิ่นอาศัย ครัวเรือน

การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวได้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง พนมไพร ศรีแสง อายุ 58 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	225/2 หมู่ 5 ตำบลนาเจียง อำเภอนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67220 เบอร์โทรศัพท์ 056-789684
วันที่บันทึกข้อมูล	9 เมษายน 2560



รูปที่ 4.26 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันข้าวก่ำ

รหัส	N003
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea alata</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันพั่ว
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป ต้น เป็นเถาไม้เลื้อยพันต้นไม้อื่น ไม่มีมือเกาะลำต้น กระจายทั่วไปและมี สี ขาวปกคลุม มีหัวอยู่ใต้ดินลักษณะทรงกลมรี มีรากเล็กๆ กระจายทั่วทั้งหัว มี 3-5 หัวต่อต้น เปลือกหัว

บางสีน้ำตาลออกเหลือง เนื้อในหัวมี 2 ชนิด คือ สีขาว และสีครีม ใบ เป็นใบเดี่ยวก้านใบยาว 10-15 เซนติเมตร รูปรีปลายใบแหลมขอบใบเรียบเส้นใบขนาน ผิวใบสากมือ มีขนนุ่มปกคลุม ความกว้างของใบ 3-5 เซนติเมตร ยาว 8-10 เซนติเมตร ดอกเป็นดอกช่อ ออกตามซอกใบ ก้านดอกเดี่ยวยาวห้อยย้อยลงมา มีดอกเล็กๆ ติดบนก้านดอกจำนวน 30-50 ดอก ผลคล้ายผลมะเฟืองมี 3 พู แต่ละพูมี 1 เม็ดเมื่อแก่แตกได้เอง

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวใต้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบใช้หัวใต้ดินแบ่งหัวปลูกอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นางบุญหลาย จำปางาม อายุ 62 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	226 หมู่ 5 ตำบลนาเฉลียง อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67220 เบอร์โทรศัพท์ ไม่มี
วันที่บันทึกข้อมูล	9 เมษายน 2560



รูปที่ 4.27 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันฝรั่ง

รหัส	N004
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea alata</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันพั่ว
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป ต้น เป็นเถาไม้เลื้อยพันต้นไม้อื่น ไม่มีมือเกาะลำต้น กระจายทั่วไปและมีสีขาวยาวปกคลุม มีหัวอยู่ใต้ดินลักษณะทรงกลมรี มีรากเล็กๆ กระจายทั่วทั้งหัว มี 3-5 หัวต่อต้น เปลือกหัวบางสีน้ำตาลออกเหลือง เนื้อในหัวมี 2 ชนิด คือ สีขาว และสีครีม ใบ เป็นใบประกอบก้านใบ ยาว 10-15 เซนติเมตร ใบ รูปรีปลายใบแหลมขอบใบเรียบเส้นใบขนาน ผิวใบสากมือ มีขนนุ่มปกคลุม ความกว้างของใบ 3-5 เซนติเมตร ยาว 8-10 เซนติเมตร ดอกเป็นดอกช่อ ออกตามซอกใบ ก้านดอก เดี่ยวยาวห้อยย้อยลงมา มีดอกเล็กๆติดบนก้านดอกจำนวน 30-50 ดอก ผลคล้ายผลมะเฟืองมี 3 พู แต่ละพูมี 1 เม็ดเมื่อแก่แตกได้เอง

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบใช้หัว
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล และแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง เกahlี บุญเรือง อายุ 54 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	1063 หมู่ 5 ตำบลนาเฉลียง อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67220 เบอร์โทรศัพท์ ไม่มี
วันที่บันทึกข้อมูล	9 เมษายน 2560



รูปที่ 4.28 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันพรวัว

รหัส	N005
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea</i> sp.
ชื่อท้องถิ่น	มันเลือด
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป มีจุดเด่นตรงที่ผิวเปลือกมันจะมีสีม่วงเมื่อผ่าเนื้อจะมีสีขาวจะพบว่าเนื้อมันจะมีสารสีม่วงกระจายทั่วเนื้อ เมื่อนำมาต้มหัวมันเลือดจนสุกจะพบว่าเนื้อมันเลือดจะเป็นสีม่วง เนื้อจะเหนียวคล้ายมันเทศนี้ ขณะต้มควรใส่เกลือเล็กน้อยรับประทานกับน้ำตาลทราย หรือนำไปแกงบวดกะทิมันเลือดมีรสชาติอร่อยไม่แพ้แกงบวดจากมันเทศเช่นกัน

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	ใช้หัวใต้ดินแบ่งหัวปลูก
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นาง เขียม ปิ่นทอง อายุ 75 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	954 หมู่ 5 ตำบลนาเฉลียง อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67220

เบอร์โทรศัพท์ 086-7385652

วันที่บันทึกข้อมูล

9 เมษายน 2560



รูปที่ 4.29 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันเลือด

รหัส	N006
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห้าซี่ไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป เป็นพืชในวงศ์กลอย เป็นพืชท้องถิ่นในเอเชียและทางตะวันออกของโพลินีเซีย เป็นไม้เลื้อยดอกแยกเพศแยกต้น มีหัวใต้ดินแข็ง อยู่ได้นานและมีการสะสมหัวนั้นใช้ลำต้นเลื้อยพัน ใบแก่รูปคล้ายนิ้วมือ เกิดหัวฝอยสะสมอาหารที่ลำต้น หัวยาว อยู่ลึกในดินกลมหรือทรงลูกแพร์เนื้อหัวสีขาวหรือสีเหลืองส้ม มีจุดประสีม่วง ลำต้นเลื้อยพันไปตามไปด้านซ้าย ส่วนล่างมีหนามปกคลุมมีขนสีแดงสนิมคลุมก้านใบช่อดอกมีขนละเอียดสีแดงปกคลุม ผลสีดำมีปีกและมีขนปกคลุม

ถิ่นอาศัย	ครัวเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศ
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นางสาวเพ็ง จิสุน อายุ 64 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	186/2 หมู่ 5 ตำบลนาเจ็ดยิง อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67220 เบอร์โทรศัพท์ 086-0882829
วันที่บันทึกข้อมูล	9 เมษายน 2560



รูปที่ 4.30 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันทำอี่ไม้

รหัส	N007
ชื่อสามัญ	yam
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.
ชื่อท้องถิ่น	มันห้าสีไม้
วงศ์	Dioscoreaceae

ลักษณะทั่วไป ต้น เป็นเถาไม้เลื้อยพันต้นไม้อื่น ไม่มีมือเกาะลำต้น กระจายทั่วไปและมีสีขาวปกคลุม มีหัวอยู่ใต้ดินลักษณะทรงกลมรี มีรากเล็กๆ กระจายทั่วทั้งหัว มี 3-5 หัวต่อต้น เปลือกหัวบางสีน้ำตาลออกเหลือง เนื้อในหัวมี 2 ชนิด คือ สีขาว และสีครีม ใบ เป็นใบประกอบก้านใบยาว 10-15 ซม. ใบ รูปรีปลายใบแหลมขอบใบเรียบเส้นใบขนาน ผิวใบสากมือ มีขนนุ่มปกคลุม ความกว้างของใบ 3-5 ซม. ยาว 8-10 ซม. ดอกเป็นดอกช่อ ออกตามซอกใบ ก้านดอกเดี่ยวยาวห้อยย้อยลงมา มีดอกเล็กๆ ติดบนก้านดอกจำนวน 30-50 ดอก ผลคล้ายผลมะเฟืองมี 3 พู แต่ละพูมี 1 เม็ดเมื่อแก่แตกได้เอง

ถิ่นอาศัย	คร้วเรือน
การปลูกและขยายพันธุ์	แบบใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศ
การใช้ประโยชน์	ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาลและแกงเลียง เป็นต้น
ผู้ให้ข้อมูล	นางไส ลำพา อายุ 57 ปี เพศ หญิง
ที่อยู่	1046 หมู่ 5 ตำบลนาเฉลียง อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ รหัสไปรษณีย์ 67220 เบอร์โทรศัพท์ 087-6051844
วันที่บันทึกข้อมูล	9 เมษายน 2560



รูปที่ 4.31 แสดงลักษณะลำต้น (ก) และหัว (ข) ของมันเห็บ

จำนวนครีวเรื้อนและร้อยละที่พบมันพื้นเมืองสกุลแยมในจังหวัดเพชรบูรณ์

สายพันธุ์มันพื้นเมืองที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีทั้งหมด 7 ชนิด ได้แก่ มันห้าอีไม้ มันข้าวกำ่า มันพร้าว มันเลือด มันมือเสือ และมันตีนหมี จัดอยู่ในวงศ์ Dioscoreaceae ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมปลูกตามครีวเรื้อนและพื้นที่ทำกิน ดังนี้ จากการสำรวจครีวเรื้อนและร้อยละแบ่งตามชนิดของมันพื้นเมืองที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มันเห็บพบมากที่สุดที่อำเภอเมือง จำนวน 6 ครีวเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมา คือ อำเภอหล่มสัก จำนวน 5 ครีวเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมา คือ อำเภอวิเชียรบุรี จำนวน 0 ครีวเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 0.00 รองลงมา คือ อำเภอหนองไผ่ จำนวน 2 ครีวเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 13.33 และ อำเภอเขาค้อ จำนวน 2 ครีวเรื้อน คิดเป็นร้อยละ 13.33 ตามลำดับ(ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 จำนวนครั้วเรือนและร้อยละที่พบชนิดมันห่าฮีไม้ในจังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอ	จำนวนครั้วเรือน	ร้อยละ
วิเชียรบุรี	0	0.00
เมือง	6	40.00
เขาค้อ	2	13.33
หล่มสัก	5	33.33
หนองไผ่	2	13.33
รวม	15	100.00

จากการสำรวจจำนวนครั้วเรือนและร้อยละแบ่งตามชนิดของมันพื้นเมืองที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มันเห็บพบมากที่สุดที่อำเภอวิเชียรบุรี จำนวน 1 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 คือ อำเภอเมือง อำเภอเขาค้อ อำเภอหล่มสัก และอำเภอหนองไผ่ ตามลำดับ (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 จำนวนครั้วเรือนและชนิดมันเห็บที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอ	จำนวนครั้วเรือน	ร้อยละ
วิเชียรบุรี	1	100.00
เมือง	0	0.00
เขาค้อ	0	0.00
หล่มสัก	0	0.00
หนองไผ่	0	0.00
รวม	1	100.00

จากการสำรวจจำนวนครั้วเรือนและร้อยละแบ่งตามชนิดของมันพื้นเมืองที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มันข้าวกร้าพบมากที่สุดที่อำเภอเมือง จำนวน 4 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ อำเภอหล่มสัก จำนวน 2 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และ อำเภอหนองไผ่ จำนวน 2 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 จำนวนครั้วเรือนและชนิดมันข้าวกล้าที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอ	จำนวนครั้วเรือน	ร้อยละ
วิเชียรบุรี	0	0.00
เมือง	4	50.00
เขาค้อ	0	0.00
หล่มสัก	2	25.00
หนองไผ่	2	25.00
รวม	8	100.00

จากการสำรวจจำนวนครั้วเรือนและร้อยละแบ่งตามชนิดของมันพื้นเมืองที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มันพร้าวพบมากที่สุดที่อำเภอวิเชียรบุรี จำนวน 4 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.44 รองลงมา คือ อำเภอหล่มสัก จำนวน 2 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.22 และ มาอำเภอหนองไผ่ จำนวน 2 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 จำนวนครั้วเรือนและชนิดมันพร้าวที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอ	จำนวนครั้วเรือน	ร้อยละ
วิเชียรบุรี	4	44.44
เมือง	0	0.00
เขาค้อ	0	0.00
หล่มสัก	2	22.22
หนองไผ่	3	33.33
รวม	9	100.00

จากการสำรวจจำนวนครั้วเรือนและร้อยละแบ่งตามชนิดของมันพื้นเมืองที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มันเลือดพบมากที่สุดที่อำเภอหนองไผ่จำนวน 3 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.33 (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 จำนวนครัวเรือนและชนิดมันเลือดที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
วิเชียรบุรี	0	0.00
เมือง	0	0.00
เขาค้อ	0	0.00
หล่มสัก	0	0.00
หนองไผ่	2	100.00
รวม	2	100.0

จากการสำรวจจำนวนครัวเรือนและร้อยละแบ่งตามชนิดของมันพื้นเมืองที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มันมือเสือพบมากที่สุดที่อำเภอเขาค้อ จำนวน 3 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 42.80 รองลงมาอำเภอเมือง จำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.60 และ อำเภอหนองไผ่ จำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.60 ครัวเรือนที่ไม่พบมันมือเสือ คือ อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอเมือง อำเภอเขาค้อ และอำเภอหล่มสัก ตามลำดับ (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 จำนวนครัวเรือนและชนิดมันมือเสือที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
วิเชียรบุรี	0	0.00
เมือง	2	28.60
เขาค้อ	3	42.80
หล่มสัก	2	28.60
หนองไผ่	0	0.00
รวม	7	100.00

จากการสำรวจจำนวนครัวเรือนและร้อยละแบ่งตามชนิดของมันพื้นเมืองที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มันดินหมีพบมากที่สุดที่อำเภอวิเชียรบุรี จำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 คือ อำเภอเมือง อำเภอเขาค้อ อำเภอหล่มสัก และอำเภอหนองไผ่ (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 จำนวนครัวเรือนและชนิดมันดินหมี่ที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
วิเชียรบุรี	2	100.00
เมือง	0	0.00
เขาค้อ	0	0.00
หล่มสัก	0	0.00
หนองไผ่	0	0.00
รวม	2	100.00

การใช้ประโยชน์จากมันพื้นเมืองสกุลแย้มในจังหวัดเพชรบูรณ์

ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ทำขนม หรือต้มจิ้มกับน้ำตาล แกงเลียง และแปรรูป

การขยายพันธุ์มันพื้นเมืองสกุลแย้มในจังหวัดเพชรบูรณ์

ขยายพันธุ์แบบใช้หัวใต้ดิน ได้แก่ หัวอากาศ เจ้าหัวเดิม

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล

จากการสำรวจมันพื้นเมืองในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 5 อำเภอได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอเขาค้อ อำเภอหนองไผ่ อำเภอหล่มสัก และอำเภอวิเชียรบุรี พบว่า หมู่ 1 ตำบลบ่อรัง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 150 ครัวเรือน พบการปลูกมันพื้นเมืองจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.33 มันพื้นเมืองที่พบจำนวน 5 ชนิด ได้แก่ มันดินหมี มันเห็บ มันพร้าว มันห่าอีไม้ และมันเลือด หมู่ 4 ตำบลชนไพร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 170 ครัวเรือน พบการปลูกมันพื้นเมืองจำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.29 มันพื้นเมืองที่พบจำนวน 3 ชนิด ได้แก่ มันห่าอีไม้ มันมือเสือ และมันข้าวก่า หมู่ 5 ตำบลริมสีม่วง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 50 ครัวเรือน พบการปลูกมันพื้นเมืองจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.80 มันพื้นเมืองที่พบจำนวน 2 ชนิด ได้แก่ มันห่าอีไม้ และมันมือเสือ หมู่ 1 ตำบลลานป่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 83 ครัวเรือน พบการปลูกมันพื้นเมืองจำนวน 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.02 มันพื้นเมืองที่พบจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ มันห่าอีไม้ มันข้าวก่า มันพร้าว และมันมือเสือ หมู่ 5 ตำบลเฉลียง อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 500 ครัวเรือน พบการปลูกมันพื้นเมืองจำนวน 7 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.40 มันพื้นเมืองที่พบจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ มันห่าอีไม้ มันข้าวก่า มันพร้าว และมันเลือด จากการทดลองพบว่า สายพันธุ์มันพื้นเมืองที่พบในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีทั้งหมด 6 ชนิด ได้แก่ มันเห็บ มันข้าวก่า มันพร้าว มันเลือด มันมือเสือ และมันดินหมี จัดอยู่ในวงศ์ Dioscoreaceae ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมปลูกโดยใช้หัวใต้ดินและหัวอากาศในการขยายพันธุ์ตามครัวเรือนและพื้นที่ทำกิน

อภิปรายผล

จากการสำรวจมันพื้นเมืองในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 5 อำเภอได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอเขาค้อ อำเภอหนองไผ่ อำเภอหล่มสัก และอำเภอวิเชียรบุรี ตามลำดับ ชนิดมันที่พบในอำเภอเมือง จำนวน 3 ชนิด คือ มันห่าอีไม้ มันมือเสือ มันข้าวก่า มันที่พบในอำเภอเขาค้อ จำนวน 2 ชนิด คือ มันห่าอีไม้ มันมือเสือ มันที่พบในอำเภอหนองไผ่ จำนวน 4 ชนิด คือ มันห่าอีไม้ มันพร้าว มันมือเสือ

มันข้าวเก่า มันที่พบในอำเภอลำสัก จำนวน 4 ชนิด คือ มันห่าอีไม้ มันข้าวเก่า มันพร้าว มันเลือด มันที่พบในอำเภอเวียงบุรี จำนวน 5 ชนิด คือ มันห่าอีไม้ มันพร้าว มันเลือด มันดินหมี มันเห็บหรือมันเห็บ จากการสำรวจมันพื้นเมืองสกุลแยม จำนวน 5 อำเภอ พบเพียง 6 ชนิด ได้แก่ มันห่าอีไม้ มันมือเสือ มันดินหมี มันข้าวเก่า มันพร้าว และมันเลือด จากการลงพื้นที่สำรวจพบการปลูกมันพื้นเมืองแต่ละชนิดยังมีการปลูกค่อนข้างน้อย ดังนั้น ควรแนะนำให้เกษตรกรปลูกมันพื้นเมืองสกุลแยมเพิ่มมากขึ้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์มันพื้นเมืองสกุลแยม

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาในครั้งต่อไป ควรเพิ่มพื้นที่การสำรวจเก็บข้อมูลให้มากขึ้น
2. การออกสำรวจในพื้นที่ควรออกสำรวจหลายครั้ง สำรวจในระหว่างการเจริญเติบโตทางใบ และการพักตัว

บรรณานุกรม

- ธนพล ขจรผล ฌรงฤทธิ เกาสระคุ และ ชลธิรา แสงศิริ. 2555. การศึกษาความหลากหลายทาง พันธุกรรม ของข้าวไร่ พื้นเมืองในจังหวัดกาญจนบุรี. ข้าวไร่ พื้นเมือง (*Oryza sativa* L.). แหล่งที่มา: <http://www.crdc.kmutt.ac.th/Data%202012/CRDC6/data/601-604.pdf>, 18 ตุลาคม 2558.
- ปฐมมา จันทรพล ศราวุธ ตันเถียร และอรทัย เนียมสุวรรณ. 2555. ศึกษาความหลากหลาย ของพืชสมุนไพรสำหรับรักษาอาการไข้ จากอุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจาจังหวัด กระบี่. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตาลบคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110. แหล่งที่มา: http://scijournal.kku.ac.th/files/Vol_42_No_2_P_313-326.pdf, 2 พฤศจิกายน 2558.
- พงษ์ศักดิ์ พลเสนา. 2547. ศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพรในสวนป่าสมุนไพรเขาหิน ซ้อน. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา 24120. 4 พฤศจิกายน 2558. แหล่งที่มา: http://www.rspg.or.th/articles/e_book/volume_1/pdf/doc_31.pdf,
- เพชรรัตน์ เวฬุคามกุล และละออ อัมพรพรวดี. 2556. ศึกษาความหลากหลายของพรรณ พืชในพื้นที่ชุ่มน้ำ อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แหล่งที่มา: แหล่งที่มา: <http://www.sci.buu.ac.th/research/downloads/journal/2556-1/2556-01-08.pdf>, 4 พฤศจิกายน 2558.
- มูฮำหมัดตายุดิน บาฮะคีรี และ ฉันทนา รุ่งพิทักษ์ไชย. 2554. ความหลากหลายของไม้ป่ากินได้ ในพื้นที่หุบเขาลำพญา กรณีศึกษาพืชใบเลี้ยงคู่. คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและ การเกษตร. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- วินัย สมประสงค์ ปราโมทย์ ไตรบุ ญ ยุพดี เผ่าพันธุ์ นพรัตน์ ทูลมัลย์ และภัทรวีร์ พรหมนัส. 2554. ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ พืชสกุลหอมช้าง การศึกษาพืชสกุล หอมช้าง. แหล่งที่มา: <http://www.crdc.kmutt.ac.th/AgriculturalScienceJournal.files/data/656-658.pdf>,

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2544. ทรัพยากรพืชภูมิภาคเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้-9 พืชที่ให้คาร์โบไฮเดรตที่ไม่มีเมล็ด. สหพิมพ์นึ่ง.

กรุงเทพมหานคร. 301 น.

สุรชาติ สินวรรณ และณัฐบดี วิริยาวัฒน์. 2557. **ศึกษาความหลากหลายของสมุนไพรและการใช้**

ประโยชน์ ในพื้นที่ เขาพระอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี.

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

แหล่งที่มา: www.tci-thaijo.org/index.php/sdust/article/download/29409/25273,

27 พฤศจิกายน 2558.

องอาจ หาญชาญเลิศ ฉลองชัย แบบประเสริฐ และ ยิ่งยง ไผ่สุขตานติวัฒนา. 2537. **การสำรวจ**

และอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรในเขตจังหวัดนครราชสีมา.สถาบันอินทรีจันทร์สถิตย์เพื่อ

การค้นคว้าและ พัฒนาพืชศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ชาติพันธุ์ คณะเกษตร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

แหล่งที่มา: http://www.rspg.or.th/articles/e_book/volume_2/pdf/doc_75.pdf,

27 พฤศจิกายน 2558.

อรทัย เนียมสุวรรณ พชรพลย์ ใจสมุทร เกศริน มณีขุน และ สนั่น ศุภธีรสกุล. 2555. **การสำรวจ**

พืชสมุนไพรที่ใช้เพื่อบำรุงกำลัง จากป่าชุมชนบ้านทุ่งสูง อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

คณะกรรมการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

แหล่งที่มา: [http://www.sci.buu.ac.th/research/downloads/journal/2555-2/2555-02-](http://www.sci.buu.ac.th/research/downloads/journal/2555-2/2555-02-17.pdf)

17.pdf, 3 ธันวาคม 2558.

ภาคผนวก

แบบสำรวจสายพันธุ์มันพื้นบ้านและมันป่าในจังหวัดเพชรบูรณ์

วันที่บันทึกฐานข้อมูล.....

ชื่อผู้สำรวจ.....

ผู้ให้ข้อมูล อำเภอ.....

ชื่อ.....-.....อายุ.....เพศ.....

ที่อยู่.....

เบอร์โทรศัพท์.....

ข้อมูลมันพื้นบ้านและมันป่า

1.....ชื่อท้องถิ่น.....พื้นที่ปลูก.....

2.....ชื่อท้องถิ่น.....พื้นที่ปลูก.....

3.....ชื่อท้องถิ่น.....พื้นที่ปลูก.....

4.....ชื่อท้องถิ่น.....พื้นที่ปลูก.....

การปลูกและขยายพันธุ์



แบบหัว



แบบไหล



แบบแยกหน่อ



อื่นๆ.....

การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น



แปรรูป.....



ยารักษาโรค.....



อื่นๆ.....

ระยะเวลาในการปลูกและเก็บเกี่ยว.....

ข้อเสนอแนะ.....

ประวัติคณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นาย ศิวาดล แจ่มจำรัส
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr. Siwadon Chaemchamrat
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 1669900010496
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)
คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์ 83 หมู่ 11 ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000
โทรศัพท์ 081-1646271 อีเมลโทรอนิกส์ (e-mail) vip119z@hotmail.com

5. ประวัติการศึกษา

วุฒิ	ปี พ.ศ.	ชื่อสถานศึกษา
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (พืชสวน)	2554	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
วิทยาศาสตร์บัณฑิต (พืชศาสตร์)	2550	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ
7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย

7.1 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย : ชื่อแผนงานวิจัย

การผลิตและการใช้ประโยชน์ปุ๋ยมูลไส้เดือนคุณภาพสูงในการผลิตพืชอินทรีย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขันให้กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตพืชอินทรีย์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

7.2 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุน (อาจมากกว่า 1 เรื่อง)

ศึกษาผลของวัสดุปลูกจากปุ๋ยหมักจากเปลือกผักมะขามต่อคุณภาพของดินพร้อมปลูก

7.3 งานวิจัยที่กำลังทำ : ชื่อข้อเสนอการวิจัย แหล่งทุน และสถานภาพในการทำวิจัย
ว่าได้ทำการวิจัยลุล่วงแล้วประมาณร้อยละเท่าใด

7.3.1 ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ของมันพื้นเมืองสกุล
Dioscorea sp.

7.3.2 การเปรียบเทียบวัสดุรองพื้นที่ใช้ในการเลี้ยงไส้เดือนที่แตกต่างกันต่อ
คุณภาพมูลไส้เดือนในจังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้ร่วมโครงการวิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวนุชจรี ทัดเศษ
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Nootjaree Tudsas
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-4207-00010-96-4
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ
โทรสาร และ e-mail

คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์ 83 หมู่ 11 ตำบลสะเดียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000 โทรศัพท์ 056-
717-151 ต่อ 1444 โทรสาร 056-717-151 โทรศัพท์มือถือ 081-3494274 E-mail :
nootjaree_tudsas@yahoo.com

5. ประวัติการศึกษา

วุฒิ	ปี พ.ศ.	ชื่อสถานศึกษา
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (วิทยาศาสตร์การเกษตร)	2559	มหาวิทยาลัยนเรศวร
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีชีวภาพเกษตร)	2552	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับ 1	2548	มหาวิทยาลัยนเรศวร

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ
การผลิตเอทานอลจากมันเทศ ด้วยวิธี SSF
7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุ
สถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย
หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละข้อเสนอการวิจัย

Article

- Tudses, N., Pramjet, D., Pramjet, S. 2015. Establishment of Method for Protoplast Fusion with PEG-mediated between *Jatropha curcas* L. and *Ricinus communis* L. International Journal of Life Sciences Biotechnology and Pharma Research. 4(1): 50-56.
- Tudses, N., Pramjet, D., Pramjet, S. 2014. Optimal Conditions for High-Yield Protoplast Isolations of *Jatropha curcas* L. and *Ricinus communis* L. American-Eurasian J. Agric. & Environ. Sci. 14(3): 221-230.

Oral presentations

- Tudses, N., Pramjet, D., Pramjet, S. 2015. Establishment of Method for Protoplast Fusion with PEG-mediated between *Jatropha curcas* L. and *Ricinus communis* L. International Journal of Life Sciences Biotechnology and Pharma Research. 4(1): 50-56.
- Tudses, N., Pramjet, D., Pramjet, S. 2013. Efficient method for protoplast isolation of *Jatropha curcas* L. The 4th Regional AFOB Symposium 2013 'bioenergy, biorefinery and beyond'. Pramjet, D., Tudses, N., Pramjet, S. 2012. Isolation of protoplasts of *Jatropha curcas* L. The International Symposium on Human Development and Sustainable Utilization of Natural Resources in Asian Countries and The 6th Korea-Thailand-Indonesia Joint Symposium on Biomass Utilization and Renewable Energy.

Poster presentation

- Tudses, N., Pramjet, D., Pramjet, S. 2013. Effects of Applying Plant Growth Regulators onto Stigma on Fruit Set and Seed Set in Intergeneric Hybrids between *Jatropha curcas* L. and *Ricinus communis* L. The 7th Korea-Thailand-Indonesia Joint Symposium on Biomass Utilization and Renewable Energy Integration of Agriculture and Biotechnology'.
- Tudses, N., Pramjet, D., Pramjet, S. 2014. Protoplast isolation, culture, and fusion between

Jatropha curcas L. and *Ricinus communis* L. The 8th Korea-ASEAN Joint Symposium on Biomass Utilization and Renewable Energy Integration of Agriculture and Biotechnology’.

การหาวิธีการที่เหมาะสมในการถ่ายยีนเข้าสู่ *Cryptocoryne affinis* โดยใช้ *Agrobacterium tumefaciens* เป็นพาหะ

การเผยแพร่ : วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร และการประชุมวิชาการพืชสวนแห่งชาติ ครั้งที่ 7 มหาวิทยาลัยนเรศวร (2552)

การถ่ายยีนเข้าสู่ใบพายโดยใช้ *Rhizobium radiobacter*

การเผยแพร่ : การประชุมวิชาการพืชสวนแห่งชาติ ครั้งที่ 6 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2552)

การหาวิธีการที่เหมาะสมในการถ่ายยีนเข้าสู่ *Cryptocoryne wendtii* ‘Brown’ โดยใช้ *Agrobacterium tumefaciens*

การเผยแพร่ : การประชุมวิชาการระดับบัณฑิตศึกษาด้านเทคโนโลยีชีวภาพเกษตร ครั้งที่ 3 (AgBiotech Graduate Conference III)

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

การถ่ายยีนโปรตีนเรืองแสงสีเขียวเข้าสู่พรรณไม้หน้าสกุล *Cryptocoryne* โดยใช้

Agrobacterium tumefaciens เป็นพาหะ

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักวิทยบริการ ห้องสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน (2552)

ผลของสารควบคุมการเจริญเติบโต BA kinetin TDZ NAA และ IBA ที่มีผลต่อการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อสนับดำ (*Jatropha curcas* L.)

การเผยแพร่ : รูปเล่ม ศูนย์เทคโนโลยีชีวภาพเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน (2551)

อิทธิพลของฮอร์โมน damidozide ต่อผลผลิตและคุณภาพของมะเขือเทศพันธุ์ลูกท้อ และพันธุ์ลูกผสมเดลต้า ในระบบปลูกพืชแบบไม่ใช้ดิน : แบบใช้วัสดุปลูก

ปีที่พิมพ์ : 2548

การเผยแพร่ : รูปเล่ม สำนักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา

แหล่งทุน : มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา

7.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและทำเสร็จแล้ว: (ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุนย้อนหลังไม่เกิน 5 ปี)

7.4 งานวิจัยที่กำลังทำ : ชื่อโครงการวิจัย แหล่งทุน และสถานภาพในการทำวิจัย (ผู้บริหารโครงการ หัวหน้าโครงการ และ/หรือผู้ร่วมวิจัย) ระบุเดือน และปีที่เริ่มต้นและสิ้นสุด

ชื่อโครงการวิจัย การพัฒนาระบบการผลิตผักสวนครัวอินทรีย์ด้วยปุ๋ยมูล
ไส้เดือนคุณภาพสูงในจังหวัดเพชรบูรณ์

แหล่งทุน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

สถานภาพในการทำวิจัย หัวหน้าโครงการ

เริ่มดำเนินการ 1 ตุลาคม 2558 ถึง 30 กันยายน 2559